

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice

Bakalářská práce

Autor práce: Kristýna Švárová

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Michal Kolmaš, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9. května 2019

Kristýna Švárová

Bibliografický záznam

ŠVÁROVÁ, Kristýna. *Proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice*. Praha, 2019. 54 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce Mgr. Michal Kolmaš, Ph.D.

Rozsah práce: 75 655 znaků

Anotace

Tato bakalářská práce nabízí komplexní empirické zhodnocení proaktivního pacifismu v japonské zahraniční politice v posledních letech vlády premiéra Abeho. Proaktivní pacifismus představuje velkou výzvu pro budoucí směřování Japonska. V akademických kruzích se vedou diskuze o tom, zda se Japonsko na základě Abeho reforem v posledních letech radikálně mění a opouští politiku poválečného pacifismu či je to pouze evoluční vývoj, který je stále silně omezen zakořeněnými sociálními a kulturními normami vycházející z pacifistické ústavy. Pro potřeby empirického zkoumání proaktivního pacifismu v japonské zahraniční politice byla stanovena tři kritéria změn – institucionální a legislativní změny, militaristické změny a společenské změny. Institucionální a legislativní kritérium ukázalo významné změny v japonském poválečném směřování. Vysílání japonských jednotek SDF do zahraničí není v posledních dekadách nic nového, ovšem uplatňování práva na kolektivní sebeobranu je významný krok. Používání zbraní v zahraničních misích je pro mnohé autory důkazem toho, že Japonsko opouští svůj poválečný pacifismus. Ovšem militaristické a společenské kritérium ukazují, že poválečný pacifismus politicko-zahraníční chování stále výrazně ovlivňuje. Japonsko se zdaleka ještě nepřetváří do role aktivního „normálního“ státu a proaktivní pacifismus proto nepředstavuje v zahraniční politice odklon od dosavadního kurzu.

Annotation

This bachelor thesis offers a complex empirical evaluation of proactive pacifism in Japanese foreign policy in the last years of Prime Minister Abe's government. Proactive pacifism represents a great challenge to Japan's future direction. Scholars are debating whether Japan has radically changed in recent years under the Abe reforms and whether it abandons its policy of post-war pacifism, or whether it is only evolutionary development which is still strongly constrained by rooted social and cultural norms based on the pacifist constitution. For the needs of empirical analysis of proactive pacifism in Japanese foreign policy, three criteria have been established – 1) the legislative and the institutional criterion, 2) the militaristic criterion and 3) the social criterion. The institutional and the legislative criteria show significant change in the Japanese post-war development. Sending Japanese SDFs abroad is nothing new in the recent decades but exercising the right to collective self-defense is a major step. The use of weapons in foreign missions is for many

authors a proof that Japan is abandoning its post-war pacifism. However, the militaristic and the social criteria showed that post-war pacifism still has a significant impact on political and foreign behavior. Japan is still far from being an active "normal" state, therefore the thesis proceeds to point towards the conclusion that proactive pacifism does not represent a major shift from the current course in foreign policy.

Klíčová slova

Japonsko, proaktivní pacifismus, změna, kontinuita, reinterpretační článek 9, realismus, neoliberalní institucionalismus, sociální konstruktivismus, post-strukturalismus

Keywords

Japan, proactive pacifism, change, continuity, reinterpretation of Article 9, realism, neoliberal institutionalism, social constructivism, poststructuralism

Title

Proactive pacifism in Japanese foreign policy

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Michalovi Kolmašovi, Ph.D. za jeho trpělivost, cenné rady a velmi vstřícný přístup, bez něhož by tato práce nemohla vzniknout.

OBSAH

Seznam tabulek a grafů	2
Seznam použitých zkratk	3
ÚVOD	4
1. TEORETICKO-METODOLOGICKÁ ČÁST	5
1.1 Strategický proud	6
1.1.1 Realismus	7
1.1.2 Post-strukturalismus	9
1.2 Normativní proud	10
1.2.1 Neoliberální institucionalismus	11
1.2.2 Sociální konstruktivismus	13
1.3 Metodologie	14
2. EMPIRICKÁ ČÁST	18
2.1 Pacifismus v poválečném Japonsku	18
2.2 Shinzo Abe a příchod proaktivního pacifismu	21
2.3 Velké institucionální a legislativní změny	22
2.3.1 Národní bezpečnostní rada	22
2.3.2 Právo na kolektivní sebeobranu	24
2.3.3 Export zbraní	24
2.3.4 Charta rozvojové pomoci	26
2.3.5 Zhodnocení kritéria	26
2.4 Militaristické změny	27
2.4.1 Rostoucí výdaje na obranu a modernizace armády	27
2.4.2 Vysílání vojáků do zahraničí a účast armády na společných misích	29
2.4.3 Mise v Jižním Súdánu jako příklad kolektivní sebeobrany	30
2.4.4 Zhodnocení kritéria	31
2.5 Společenské změny	31
2.5.1 Měnící se diskurz pacifismu	31
2.5.2 Změna náhledu na armádu jako celek	33
2.5.3 Zhodnocení kritéria	34
ZÁVĚR	34
Summary	36
Použitá literatura	38
Teze bakalářské práce	45

Seznam tabulek a grafů

Tabulky:

Tabulka 1: Počet aktivních jednotek SDF 2012–2018, s. 28

Grafy:

Graf 1: Výdaje na obranný rozpočet Japonska 2012–2018, s. 28

Graf 2: Průzkum veřejného mínění *Yomiuri Shinbun* 2002–2016, s. 33

Seznam použitých zkratk

CSD	Collective Self-Defense
DPJ	Democratic party of Japan
JDA	Japanese Defense Agency
HDP	Hrubý domácí produkt
LDP	Liberal Democratic Party
MOFA	Ministry of Foreign Affairs
MOD	Ministry of Defense
MV	Mezinárodní vztahy
NDPG	National Defense Program Guidelines
NSC	National Security Council
NSS	National Security Strategy
ODA	Official Development Assistance
OSN	Organizace spojených národů
SDF	Self-Defense Forces

ÚVOD

Není pochyb o tom, že se Japonsko v posledních letech mění. Poválečný mírový pacifismus ustupuje do pozadí a nahrazuje ho nová proaktivní politika. Japonsko vystupuje ze stínu poválečného závoje a hledá své nové právoplatné místo na slunci, které by lépe odpovídalo jeho postavení. Dost bylo ohlížení se do minulosti, je čas dívat se do budoucnosti. Současná japonská ústava, která omezuje japonskou zahraniční a bezpečnostní politiku, již neodpovídá současné mezinárodní scéně. Je na čase to aktivně změnit. Alespoň takovou vizi pro Japonsko si představuje japonský konzervativní premiér Shinzo Abe.

Shinzo Abe od svého druhého nástupu do premiérského křesla v roce 2012 představuje nové směřování japonské zahraniční politiky, které je označeno jako proaktivní pacifismus neboli proaktivní přispívání k míru (*proactive contributions to peace*). Pod tímto názvem se uskuteční hned několik zásadních změn – reinterpretace ústavy, právo na kolektivní sebeobranu, možnost vývozu zbraní či skutečné vyslání japonských sil do zahraničních misí. Ne všechny vyjmenované body má na svědomí premiér Abe. O většině z nich se diskutuje v Japonsku již delší dobu. Ovšem za jeho vlády vchází v platnost.

Autoři reflektující Japonsko a jeho změny v bezpečnostní politice se shodují na tom, že se Japonsko mění, avšak nepanuje shoda v tom jak moc. Peter Katzenstein (1993, 1996, 2008), Nobuo Okawara (1993), Thomas Berger (1998, 2007) a Andrew Oros (2008, 2015, 2017) se soustřeďují na normy, které podle nich představují jádro japonské identity a definují tak podobu zahraniční politiky. Poválečná pacifistická identita je dle nich stále silně zakořeněna a současné snahy Abeho kabinetu jí dát novou tvář, nepředstavují pro japonský kurz radikální změnu. Akitoshi Miyashita (2007) se zaměřuje na politické základy japonského poválečného pacifismu, který se odvíjí nejen od norem, ale i od materiálních a strukturálních faktorů. Alexandra Sakaki (2015) ve své analýze Abeho reformy poukazuje na to, že Abeho kroky jsou logickým důsledkem a výsledkem postupného přeorientování bezpečnostní politiky Japonska, což je proces, který již probíhá dlouhodobě. Adam Liff (2015, 2017, 2018) upozorňuje na značně omezenou armádu vlastními omezeními, a proto Japonsko nepodstupuje přechod od pacifismu k militarismu. Jennifer Lind (2016) analyzuje zhoršující se prostředí kolem Japonska, což je důvod, proč se Japonsko snaží o více proaktivní roli. Eric Easley (2017) popisuje poválečný vývoj japonského obranného postoje a dochází k závěru, že současné Japonsko se dlouhodobě od

svého trendu neodklání.

Avšak jsou zde i autoři, kteří zastávají názor, že se Japonsko pod současným premiérem mění více radikálně. Hagstrom (2015) se zaměřuje na konstrukci identity. Poukazuje na to, že Japonsko je na cestě stát se „normálním“ státem, což je pouhý krok od remilitarizace. Hughes (2015, 2017) upozorňuje na to, že i přesto, že nová bezpečnostní legislativa může být vítaná, představuje podle něho radikální rozchod s antimilitaristickými principy z minulosti. Dobson (2016) popisuje Abeho politiku jako radikální odklon od tradiční zahraniční politiky. Hagstrom, Gustafsson, Hanssen (2018) poukazují na to, že Japonsko může v současné době dělat více méně vše, co ostatní „normální“ země. Což je dle nich důvod, proč se poválečný pacifismus nenávratně blíží ke svému konci.

Je tedy zřejmé, že se s Japonskem něco děje. I proto je proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice velmi aktuální a diskutované téma v akademických kruzích. Stále však neexistuje jasný souhlas na tom, jak moc se Japonsko proměňuje. Představuje proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice změnu? Pokračuje Japonsko cestou mírové poválečné politiky, nebo se mění do podoby „normálního“ státu? Práce se snaží být přínosná v pochopení dění současného Japonska z hlediska bezpečnostní politiky, v ukotvení problematiky v relevantních mezinárodních teoriích. Dále se snaží vysvětlit význam nových legislativních opatření, která určují budoucí směřování zahraniční politiky Japonska.

Práce je koncipovaná jako kvalitativní případová studie. Teoreticky vychází z probíhající diskuze mezi relevantními teoriemi mezinárodních vztahů. Ty se dají rozdělit na dva proudy na základě jejich přístupu k otázce, zda proaktivní pacifismus představuje změnu či kontinuitu v japonské zahraniční politice. Proudů jsem označila jako *strategický proud* a *normativní proud*. Strategický proud reprezentuje realismus a post-strukturalismus, zatímco normativní proud neoliberalní institucionalismus a sociální konstruktivismus. Na základě teoretických přístupů reflektujících Japonsko jsem si stanovila řadu kritérií, v rámci nichž empiricky prozkoumám, zda je poválečný pacifismus v japonské zahraniční a bezpečnostní politice stále dohledatelný.

1. TEORETICKO-METODOLOGICKÁ ČÁST

Japonsku a jeho změnám v bezpečnostní politice souvisejících s proaktivním pacifismem se v posledních letech dostalo mnohé akademické pozornosti. Existující teoretické

interpretace, které se snaží vysvětlit kroky Japonska v posledních letech, se dají rozdělit na dva základní proudy. Klíčem k tomuto rozdělení se stává jejich postavení k otázce, zda se japonský kurz *mění* či *pokračuje* (Kolmaš 2018, s. 7). Čili hlavní odlišnost relevantní pro tuto práci spočívá v tom, zda proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice představuje změnu či kontinuitu. V práci jsem tyto proudy nazvala *strategický proud* a *normativní proud*. Strategický proud představuje změnu, zatímco normativní proud zastává kontinuitu. Každý z proudů je reprezentován konkrétními teoriemi mezinárodních vztahů. Teorie v rámci proudů jsou ontologicky nesouměřitelné, avšak shodují se na tom, zda se Japonsko mění či nikoliv. Na jejich základě byly stanoveny hypotézy, které reflektují výzkumnou otázku.

Výzkumná otázka: *Představuje proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice změnu? Pokračuje Japonsko cestou mírové poválečné politiky, nebo se mění do podoby „normálního“ státu?*

Termín *normální stát* je v kontextu Japonska v akademických debatách často objevující se pojem. Především autoři¹ ovlivnění realismem dávají Japonsku jakousi nálepkou *abnormality* či *anomálie*. Hlavní příčinou tohoto nálepkování je zahraniční a bezpečnostní politika a její omezená působnost kvůli článku 9 a poválečnému pacifismu. Jak vysvětluje Hagström (2015), mnozí akademici předpokládali, že s narůstající ekonomickou silou a stabilitou v poválečném období, bude růst i japonská akceschopnost v bezpečnostní politice. K tomu však po dlouhou dobu nedocházelo, a tak se Japonsko stalo *abnormálním* případem z pohledu realistů (Hagström 2015, s. 127). Řešením této *abnormality* se pro akademiky a také pro zastánce pravicového spektra domácí politické scény stává revize Ústavy a normalizace zahraniční a bezpečnostní politiky tak, aby mělo Japonsko adekvátní možnosti, jak reagovat na vnější hrozby v mezinárodním systému (Hagström 2014, s. 137-138). Proaktivní pacifismus je proto vnímán jako Abeho způsob, jak Japonsko navrátit mezi *normální* státy – takové, které kategoricky neodmítají použití síly (Sakaki 2015, s. 17).

1.1 Strategický proud

Strategický proud je reprezentován realismem a post-strukturalismem. I přesto, že jsou tyto teorie ontologicky nesouměřitelné, vycházející z naprosto odlišných pozic, tvrdí, že se Japonsko významně mění a že japonský poválečný pacifismus buď nikdy neexistoval,

¹ Např. Kennedy (1994), Layne (1993), Green (2001)

anebo je současnými administrativami oslabován natolik, že již neovlivňuje tvorbu japonské zahraniční politiky. Obě teorie však rozumí této změně odlišným způsobem. Zatímco podle realistů (např. Kennedy, 1994, Layne, 1993, Green, 2001, 2018) je změna v japonské zahraniční politice nevyhnutelná, přirozená, anebo dokonce nezbytná, post-strukturalisté používají jiné termíny. Tvrdí, že změna je přímo řízena revisionistickými a nacionalistickými elitami, jimž se podařilo prosadit zákony a reinterpretovat ty stávající tak, že Japonský pacifismus byl naprosto vyprázdněn, ba dokonce zničen (Hagstrom, 2014, 2015, Gustafsson, 2015, Tamaki, 2015, viz též Kolmaš, 2018, s. 8).

Ať už je přístup a normativní uchopení těchto změn jakékoliv (ať jsou vnímány jako správné či ne – což bude rozpracováno v následující sekci), lze dle této literatury odvodit první hypotézu ohledně japonského chování:

H1: *Proaktivní pacifismus reprezentuje významnou změnu v japonské zahraniční politice. Současné Japonsko se proměňuje do role „aktivního“ normálního státu.*

1.1.1 Realismus

Realismus patří mezi nejstarší² a nejtradičnější teorie mezinárodních vztahů. Základní otázka pro klasický realismus spočívá v rozložení moci mezi aktéry v mezinárodním systému. Aktéry představují státy, které jednájí primárně ve svém egoistickém zájmu, a tudíž se chovají chladně a racionálně. Moc je nejčastěji vykreslována v materiálních zdrojích, kterými státy disponují. Aktéři spolu trvale nespolupracují a trvalý mír není možný. Mezinárodní systém je však stabilizovaný balancováním mocenské rovnováhy, kdy státy mezi sebou uzavírají výhodné aliance (Drulák 2010, s. 55, 59).

Na klasický realismus v 70. letech 20. století navazuje Kenneth Waltz. Významný pokračovatel realistické tradice přichází s novou teorií, kterou interpretoval ve své knize *Theory of International Politics* (1979) – s neorealismem neboli strukturálním realismem. Stát je stále hlavním aktérem v mezinárodním systému, ale už ne jediným. Jeho chování již není odvozeno na základě negativní lidské přirozenosti jako je to u klasického realismu, ale na základě struktury mezinárodního systému, kde vládne anarchie (Waltz 1979, s. 93). Další neorealista Joseph Grieco tvrdí, že zahraniční politika se utváří na základě toho, co přinese státu největší množství užitku v rámci mezinárodně-politického prostředí. Domácí faktory, které by mohly zahraničně-politickou orientaci ovlivnit, nejsou pro neorealisty

² Jeho kořeny můžeme najít již v 5. století př.n.l. v době Peloponéských válek, kdy vztahy mezi státy popsal athénský historik a politik Thukydides.

stěžejní (Karlás 2004, s. 7).

Spojením klasického realismu a neorealismu se z iniciativy Gideona Rose objevil nový přístup – neoklasicistní realismus. Rose poprvé tento koncept představil v roce 1998 ve článku *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*. Neoklasicistní realismus se více zaměřuje na zahraniční politiku jednotlivých států a tvrdí, že ke zkoumání tvorby zahraniční politiky se musí brát v potaz i domácí kontext státu (Rose 1998, s. 145). Přiznává úlohu struktury, která stát do jisté míry ovlivňuje, avšak bere v potaz i proměnné, které se nacházejí uvnitř státu – např. pozici vůdce, ekonomický růst či sociální normy. Všechny tyto proměnné působí na utváření zahraniční politiky. Důležitá k analýze je také exekutiva či klíčoví představitelé, kteří mají zodpovědnost za směřování zahraniční a bezpečnostní politiky státu. Státní aktéři a jejich moc sloužící k prosazování konkrétních cílů se odvozuje od armády, ekonomiky a veřejné politické podpory (Saltzman 2015, s. 502-503). V neposlední řadě se neoklasicistní realisté zaměřují na vnímání hrozby a potenciální získávání materiálních zdrojů (Saltzman 2015, s. 521).

Michael Green ve svém díle *Japan's Reluctant Realism* (2001) argumentuje, že japonská zahraniční politika reaguje na měnící se bezpečnostní prostředí ve svém regionu. Rostoucí čínská ekonomika a vojenská síla představuje pro Japonsko novou hrozbu. Proaktivní kroky, které by podporovaly postavení Japonska v mezinárodní společnosti, již nemůžou být určované pouze orientací na Spojené státy či ekonomickou provázaností (Green 2001, s. 31-32). I přes to, že spojenectví se Spojenými státy je klíčové, Japonsko podle něho musí dělat více. Navyšování obranného rozpočtu a modernizace armády stále neodpovídá kontextu zahraničních hrozeb, které zemi obklopují. Bylo by např. adekvátní zvednout obranný rozpočet, jehož limit je stále 1 % GDP³ (Green 2018). Na základě těchto vyjádření můžeme usoudit, že se Japonsko rekonstruuje do podoby „normálního“ státu, i když ne tak rychle, jak by bylo podle Greena ideální.

„Poprvé od války japonské vojenské síly budou moci bojovat vedle těch amerických. Je to historický krok i přesto, že stále malý.“ (Green 2018).

Autoři zastupující realistický přístup očekávají, že Japonsko bude pokračovat v normalizaci své bezpečnostní politiky. I přes skutečnost, že se ve společnosti bere v potaz silná nedůvěra vůči změně Ústavy a článku 9, vnější výzvy v podobě rostoucí Číny a nevyzpytatelné Severní Koreje budou tlačit Japonsko k adekvátní odpovědi. Výrazná

³ Tento limit nepramení z Ústavy, ale z rozhodnutí administrativy premiéra Miki Takea z roku 1976.

změna v japonské zahraniční politice se zdá nevyhnutelná a Japonsko se na základě realistické tradice proměňuje do role aktivního „normálního“ státu.

1.1.2 Post-strukturalismus

Post-strukturalismus v mezinárodních vztazích nepředstavuje novou teorii, ale spíše nový kritický přístup k teoriím již existujícím. Do popředí se dostává v 80. letech 20. století. Mezi jeho průkopníky v MV patří např. Richard Ashley, Jim George, Michael Shapiro nebo Rob Walker. Představuje směr, který odmítá univerzální pravdu a zpochybňuje zavedená fakta. Odmítá neměnnost vztahů v sociálních strukturách. Identita státu a její proměna je také předmětem zájmu post-strukturalismu (Drulák 2010 s. 170).

Michel Foucault, přední představitel post-strukturalismu, pracuje s pojmy jako jsou *elity*, *diskurzy a síla jazyka*. Role jazyka a způsob, jakým se vytváří diskurz, je důležitý faktor, kterým se Foucault zabývá. Sociální realita je podřízena stejným pravidlům jako lingvistický text. Záleží, jak daný text / realitu interpretujeme. Diskurz je obecně využíván k tomu, aby vytvořil či podpořil fakta tak, aby z nich mohli profitovat vyvolení aktéři (*elites*). V rámci analýz mezinárodního systému se tedy tato teorie snaží poukázat na možnosti, které jsou diskurzem tradičních mezinárodních teorií⁴ vyloučeny již od samého počátku. Přijímaná fakta v rámci dominantního diskurzu tedy mohou být vykonstruovaná podle potřeb svých aktérů (Mc Morrow 2017, s. 58, 61).

Post-strukturalisté zkoumají, jak se státy snaží upevnit vlastní sebereflexi skrze politický diskurz zahraniční politiky (Hansen 2016, s. 96). David Campbell říká, že zahraniční politika nepředstavuje odraz identity státu, avšak praxi, kterou se identita spoluutváří. Definuje ji jako „*specifický druh hranice, který vytváří politické chování*“ (Campbell 1998, s. 69). Zahraniční politika se vymezuje vůči jinakosti a tvoří tak diskurz, kterým se upevňuje identita státu. Post-strukturalisté debatují mezi sebou, zda státy potřebují mít před sebou tuto *jinakost*, vůči které by se mohly vymezit, a také jakou formu může mít (Hansen 1997). Ole Wæver ukazuje příklad většího celku než státu, a to Evropy. Evropská identita se podle něho primárně vymezuje vůči své vlastní násilné minulosti. „*Evropská jinakost je evropská vlastní minulost, které by rozhodně nemělo být dovoleno se stát její budoucností*“ (Wæver 1996, s. 122). Vztáhli-li bychom tuto úvahu na Japonsko, snadno bychom se dobrali k tomu, proč Japonsko nastavilo kurz mírového pacifismu. Násilná angažovanost v druhé světové válce představuje jeho *jinakost*, vůči níž se vymezuje, a na čem staví svoji

⁴ Realismus či liberalismus.

poválečnou identitu.

Důležitým faktorem při zkoumání změny identity se v posledních letech u post-strukturalistů stávají pojmy *identity entrepreneurs and emotions*. Na rozdíl od realistů, post-strukturalisté nevnímají státy jako chladně se chovající racionální aktéry, jejichž jediná emoce může být strach (o vlastní přežití), ale spojují je i s dalšími emocemi typu: úzkost, vztek, urážka či soucit. Identity entrepreneurs jsou ve vztahu k Japonsku definováni jako „*političtí aktéři, kteří prosazují jejich ideální verzi japonské identity skrze diskurzivní reprezentaci událostí a aktérů*” (Hagström, Gustafsson 2015, s. 8-9).

Političtí aktéři mající zájem o změnu národní identity tak mohou učinit skrze negativní diskurz, do kterého označení *pacifismus* dostanou. V případě této práce by se tedy nabízela možnost, že japonský premiér Shinzō Abe záměrně využije japonský pacifismus v konotaci s výrazy, které ho diskreditují.⁵ S tím souvisí i nepřítelští přátelské vztahy se sousední Čínou a Severní Koreou. Diskurz, který je veden vůči těmto státům v poslední době – „*Čína neuznávající japonský pacifismus a severokorejské únosy japonských občanů*“ – výrazně napomáhá tomu, aby se japonská identita změnila. Mírový pacifismus je vnímán jako překážka k identitě „normálního“ státu a fyzickému přežití (Hagström, Gustafsson 2015, s. 17).

Podle Hansena aktéři zahraniční politiky využívají vyjadřovací prostředky k tomu, aby obhájili své politické směřování jako nezbytné či legitimní před svým publikem. Do jaké míry ovšem publikum přijme takto nastavenou zahraniční politiku, je otázka, kterou lze zodpovědět skrze diskurzivní analýzy (Hansen 2016, s. 102).

Na základě post-strukturalistického přístupu se japonská identita a s tím i jeho zahraniční politika mění zásadním způsobem. Mírový pacifismus nastavený od konce druhé světové války ustupuje do pozadí a Japonsko je opět schopno militarizovat a transformovat své bezpečnostní politiky. Proaktivní pacifismus Japonsko přetváří do role aktivního „normálního“ státu.

1.2 Normativní proud

Normativní proud je v této práci představen dvěma teoriemi – sociální konstruktivismus a neoliberální institucionalismus. Sociální konstruktivisté vnímají jako hlavní faktor, který ovlivňuje zahraniční a bezpečnostní politiku Japonska, zakořeněné normy a kulturu ve

⁵ Např. naivní, slabý či abnormální

společnosti. Norma je vnímána jako významný faktor (ne však jediný), který ovlivňuje zájmy aktérů, a tudíž i výsledek, který se promítne do výsledné zahraniční politiky státu (Katzenstein 1993, s. 173). Neoliberální institucionalisté při tvorbě zahraniční politiky zase zdůrazňují institucionální provázanost a také dlouhotrvající ekonomickou spolupráci s dalšími aktéry mezinárodního systému, což může státu přinést maximum racionálního užitku. Byť tedy uznávají existenci norem, oproti konstruktivismu jsou více zaměřeny na definici výhodného než vhodného chování. Tyto teorie opět vychází z různých metafyzických základů, jejich předpověď japonského chování se ale významně neliší. Obě totiž zdůrazňují kontinuitu stávající japonské identity pacifismu, a tedy i kontinuitu japonského zahraničněpolitického chování. Obě teorie a jejich aplikace na japonskou zahraniční politiku jsou pospány v následující části. Z autorů, kteří tímto způsobem analyzovali chování Japonska, lze uvést například: Peter Katzenstein (1993, 1996, 2008), Nobuo Okawara (1993), Thomas Berger (1998, 2007), Andrew Oros (2008, 2015, 2017), Akitoshi Miyashita (2007) či Joseph Nye (2018).

Z jejich teoretického přínosu tedy vyplývá druhá hypotéza:

H2: *Zakořeněné sociální a kulturní normy omezují schopnost Japonska militarizovat a transformovat své bezpečnostní politiky. Japonský pacifismus přežívá a proaktivní pacifismus nereprezentuje významnou změnu v japonské zahraniční politice.*

1.2.1 Neoliberální institucionalismus

Na počátku 80. let 20. století přichází americký politolog Robert O. Keohane s teorií neoliberalního institucionalismu,⁶ kterou představuje ve svém díle *After Hegemony* (1984). Podle této teorie je mezinárodní systém anarchický a primárním cílem státu jakožto hlavního aktéra MV je maximalizovat svůj zisk. Oproti realismu a neorealismu se však zásadně liší způsobem, jakým lze svých zájmů dosáhnout. Důsledkem anarchie nemusí být konflikt, ale i spolupráce. Ta může podle neoliberalistů představovat větší výnosy pro státy než potenciální konflikt (Drulák 2010, s.138).

Neoliberální institucionalismus vysvětluje povahu státu v mezinárodním systému na základě konceptu vzájemné závislosti neboli *interdependence*. Autoři Keohane a Nye definují interdependenci jako „*situaci vyznačující se projevy vzájemné závislosti mezi státy nebo aktéry v různých státech*“ (Keohane – Nye 1977, s.8). Může nastat i tzv. *komplexní*

⁶ Prvně se jednalo pouze o jakousi syntézu mezi realismem a liberalismem. Autor až později tuto syntézu postavil na stejnou úroveň jako ostatní teorie.

interdependence, která se mimo jiné vyznačuje právě tím, že vojenská bezpečnost není primárním tématem zahraniční politiky státu (Karlas 2004, s. 10).

Stát v anarchickém prostředí uvažuje jako racionální egoista. Racionalita představuje jeho schopnost kalkulace nákladů a výnosů v rámci různých situací s cílem největšího zisku s ohledem na své priority. Egoismus představuje schopnost zisku či ztráty užítku nezávisle na chování ostatních států (Koehane 1984, s. 27). Avšak podle neoliberálního institucionalismu schopnost státu maximalizovat svůj užitek není závislý pouze na chování samotného státu, ale i na chování druhých. Vzájemná závislost mezi státy podporuje jejich společné zájmy, a tudíž maximalizuje užitek pro obě strany (Karlas 2004, s. 11).

Vzájemná závislost v japonské zahraniční politice je nepochybně prokazatelná vůči Spojeným státům americkým. Spojené státy se po 2. světové válce stávají hegemonek ve stabilizaci světové ekonomiky, prohlubování bezpečnostní spolupráce a upevňování spojeneckví ve světě. Západní Evropa a Japonsko se úzce provázalo s tímto nově nastaveným liberálním pořádkem (a tudíž i se Spojenými státy) a skrze něj maximalizovaly svoje zisky (Ikenberry 2018, s. 7). To potvrdila i tzv. Yoshidova doktrína,⁷ díky které se japonská zahraniční politika primárně zaměřila na ekonomický rozvoj země než na bezpečnostní politiku. Do konce studené války byl tento přístup úspěšný, přinášející mír a prosperitu, avšak v 90. letech 20. století se objevily nové bezpečnostní otázky,⁸ které tradiční chování Japonska začaly zpochybňovat (Kaarbo 2012, s. 122-123). I přesto však ekonomická závislost na Spojených státech přetrvávala a představuje silný faktor, který japonskou zahraniční politiku ovlivňuje (Miyashita – Soto 2001, s. 176).

Pokud by se Japonsko vydalo na cestu „normálního“ státu s rozsáhlejšími vojenskými kapacitami a popř. i vlastními nukleárními zbraněmi, znamenalo by to podle Josepha Nye více škod než užítku. Japonsko by se stále nemohlo rovnat „normálním“ zemím jako jsou Spojené státy nebo Čína. Spojeneckví se Spojenými státy a spolupráce s administrativou prezidenta Trumpa, i přes její značnou nepředvídatelnost, představuje pro Japonsko stále nejlepší možnost upevňování své role v mezinárodním systému (Nye 2018).

Na základě teorie neoliberálního institucionalismu předpokládáme, že proaktivní

⁷ Yoshidova doktrína byla pojmenována podle japonského premiéra Yoshida Shigeru a byla založena na třech hlavních bodech: Závislost na Spojených státech amerických z hlediska zajištění bezpečnosti, důraz na ekonomickou spolupráci mezi oběma zeměmi a udržování nízkého profilu Japonska v mezinárodních vztazích (Potter 2008).

⁸ Válka v Perském zálivu či válka proti Iráku, navýšení čínského zbrojení, Severní Korea a jaderné zbrojení.

pacifismus nepředstavuje zásadní změnu v japonské zahraniční politice. Japonsko se stále primárně orientuje podle svých ekonomických zájmů a také podle závislosti na Spojených státech amerických. Proaktivní pacifismus pouze prohlubuje ekonomickou provázanost Japonska se Spojenými státy a vychází tak vstříc jejich spojení. Země tak pokračuje ve své tradiční poválečné pacifistické politice.

1.2.2 Sociální konstruktivismus

V roce 1989 poprvé představil koncept konstruktivismu v mezinárodních vztazích americký profesor Nicholas Greenwood Onuf. Ve svém díle *World of Our Making*⁹ popisuje systém MV jako uměle vytvořený konstrukt jednotlivých aktérů. Základní myšlenkou je podle této teorie fakt, že lidé utvářejí společnost a společnost utváří lidi. Vzájemně se konstruují a jsou si rovnocenní (Onuf 2012, s. 36).

Konstruktivismus říká, že materiální svět se tvoří na základě lidského jednání. Vzájemná interakce mezi materiálním světem a lidským jednáním záleží na dynamickém normativním a epistemickém výkladu materiálního světa. Identita, zájmy a také chování politických aktérů jsou společensky vytvářeny kolektivními prostředky a přesvědčeními. Konstruktivismus v mezinárodních vztazích symbolizuje jakýsi most mezi materialistickým a idealistickým přístupem (Adler 1997, s. 322, 324).

Dalším významným teoretikem, který rozpracoval myšlenku konstruktivismu byl Alexander Wendt. Stát pro něho představuje základního aktéra mezinárodního systému, jehož chování, identita a zájmy se odvozují na základě sociální struktury. Struktura je podle autora primárně vytvářena na základě sdílených idejí než daných materiálních faktorů. Wendt ale podotýká, že identita státu je také ve značné míře ovlivněna domácími faktory, kterým se autor již nevěnuje (Wendt 1999, s. 8, 11).

Peter Katzenstein se naopak věnuje významu domácích norem v oblasti národní bezpečnostní identity. Národní bezpečnostní zájmy jsou podle něho vymezovány aktéry, kteří jednají podle zažitých kulturních norem. Norma je autorem obecně definována jako „*kolektivní očekávání příslušného chování aktéra s danou identitou*“ (Katzenstein 1996, s. 2-3).

Autoři Katzenstein, Okawara či Berger se soustředí na normy, které podle nich představují jádro japonské identity. Tyto normy jsou definovány jako „*mírové kulturní*

⁹ Celý název díla zní *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*.

normy“ (Katzenstein 1996a; Katzenstein and Okawara's 1993) a antimilitaristická kultura“ (Berger 1993, 1996, 1998; cf. Oros 2008). Od nich se potom odvíjí národní zájmy a také podoba japonské zahraniční politiky. Jelikož se kulturní a společenské normy mění velice pomalu, autoři nepředpokládají, že by došlo k výrazné změně v japonské zahraniční politice během následujících let. Musely by se zásadním způsobem změnit materiální a strukturální podmínky (Hagström a Gustafsson 2015, s. 4-5).

Andrew Oros, stanovuje tři zásadní principy, které definují jádro japonské poválečné identity následovně – „*Japonsko nebude disponovat tradičními ozbrojenými silami, nepoužije sílu, až na případ vlastní sebeobranu, a nebude se účastnit válek v zahraničí*“ (Oros 2015, s. 140). Tyto principy nejsou zakořeněné v stálých bezpečnostních opatřeních a díky tomu můžou reflektovat měnící se domácí či mezinárodní scénu (Oros 2015, s. 142). Abeho počínání tak představuje pro japonskou identitu jakousi formu výzvy, avšak ne přímé ohrožení, které by japonskou identitu změnilo (Oros 2015, tamtéž).

Oros navíc říká, že změny v japonské bezpečnostní politice by neměly být vnímány jako posun k více „normálnímu“ či „abnormálnímu“ státu. Samotní Japonci totiž nevnímají předchozí půlstoletí jako něco „abnormálního“, ale jako období, kdy Japonsko prosperovalo a nebylo ohroženo. Nedávné změny v japonské bezpečnostní politice by neměly být považovány jako návrat k normalitě, ale jako příklon prosperitě (Oros 2017).

Na základě teorie sociálního konstruktivismu tedy předpokládáme, že identita zakořeněná v poválečném pacifismu přetrvává v tradiční podobě a koncept proaktivního pacifismu v japonské zahraniční politice nepřináší změnu, ale kontinuitu. Schopnost Japonska militarizovat a transformovat své bezpečnostní politiky je stále velmi omezená kvůli hluboce zakořeněným kulturním a sociálním normám.

1.3 Metodologie

Práce je koncipovaná jako kvalitativní případová studie, jejímž cílem je se zaměřit na fenomén proaktivního pacifismu v japonské zahraniční politice. Práce se snaží tuto problematiku představit v její jedinečnosti a zaměřuje se primárně na vnitřní popis situace. Jelikož se jedná o kvalitativní výzkum, není cílem práce zobecnění problematiky, avšak porozumění proaktivnímu pacifismu v japonské zahraniční politice v jeho historickém, kulturním a politickém kontextu, do něhož je zasazen (Drulák 2008, s. 19).

Časové vymezení zkoumaného problému je primárně od roku 2012 po rok 2017.

Vybraných pět let podle mě nejlépe reflektuje nejintenzivnější viditelné změny v japonské zahraniční a bezpečnostní politice. Rokem 2012 začíná druhé volební období¹⁰ japonského premiéra Shinza Abeho. Pro zkoumaný problém je zejména důležité, že hned následující rok představuje Abe koncept proaktivního pacifismu neboli myšlenky, že Japonsko bude hrát více proaktivní roli v mezinárodním společenství. V následujících letech došlo k mnoha dalším událostem, od zřízení Národní bezpečnostní rady (NSC), přijetí Národní bezpečnostní strategie (NSS) a nových Směrnic národního bezpečnostního programu (NDGP), po reinterpretaci článku 9 a skutečné vyslání japonských jednotek do zahraniční mise.

Nedávný vývoj je v akademických debatách interpretován dvěma hlavními proudy, jak již bylo popsáno v předchozí teoretické části, které představují buď *změnu* nebo *kontinuitu* v japonské zahraniční a bezpečnostní politice. Jsou to abstraktní pojmy, které se opírají o letité zkušenosti odborníků, kteří se Japonskem zabývají. Neexistuje přesná definice, která by konkrétně řekla, co oba výrazy v japonském kontextu znamenají. Mou ambicí není proto tyto pojmy definovat, ale pouze rozklíčovat jejich význam a nastínit v jakém kontextu se s nimi bude pracovat.

Kontinuitu v této práci představuje neoliberální institucionalismus a sociální konstruktivismus. Tyto teoretické proudy, které říkají, že se Japonsko nemění, zdůrazňují především antimilitaristické normy zakořeněné v japonské identitě a také ekonomickou provázanost se Spojenými státy americkými. Autoři argumentují, že jakkoliv se nové bezpečnostní zákony umožňující vyslání vojáků za hranice Japonska můžou zdát revoluční, podle nich jsou spíše evoluční, jelikož se s těmito případy nesetkáváme poprvé.¹¹ Navíc použití japonských sebeobraných jednotek (JSDF) v kolektivní sebeobraně je stále výrazně omezeno několika specifickými legislativními a politickými podmínkami (Hughes 2017, s. 115). Významně se nemění ani výdaje na armádu, vezmeme-li v potaz, že obranný rozpočet tvoří od roku 1976 1 % HDP a v současné době (2019) nepřesáhne hranici 1.1 % HDP. V neposlední řadě se výrazně nemění ani pohled samotných Japonců na změnu ústavy. Japonci jsou stále velmi hrdým pacifistickým národem a veškeré snahy o narušení této představy berou velmi negativně. Abe a jeho administrativa musí proto nadále postupovat obezřetně, aby si zachovali domácí voličskou podporu. Pojem *kontinuita* tedy představuje přežití japonského mírového pacifismu.

¹⁰ Shinzo Abe byl podruhé premiérem od 6. prosince 2012 do 24. prosince 2014.

¹¹ Japonsko se účastnilo např. mírových misí v Golanských nížinách.

Oproti tomu realismus a post-strukturalismus jsou teoretické proudy, které říkají, že se Japonsko signifikantně mění. Post-strukturalisté říkají, že se změnil diskurz pacifismu, neboť se o něm mluví úplně jinak než v 50. letech 20. století. Realisté zase zdůrazňují vnější hrozby v podobě rostoucí Číny a nevyzpytatelné Severní Koreje. Japonsko podle nich musí být připravené na adekvátní odpověď v případě potřeby. Nedávné legislativní změny týkající se kolektivní sebeobrany představuje pro autory radikální obrat v bezpečnostní politice. Japonsko podle nich může více či méně dělat cokoliv jako kterákoliv jiná „normální“ země (Gustafsson, Hagström, Hanssen 2018, s. 138). Pojem *změna* tedy představuje zánik japonského mírového pacifismu.

Cílem této práce je ukázat, který ze zmíněných proudů je dohledatelnější v reálné japonské zahraniční a bezpečnostní politice a zodpovědět tím tak výzkumnou otázku, které byla položena následovně:

Představuje proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice změnu? Pokračuje Japonsko cestou mírové poválečné politiky, nebo se mění do podoby „normálního“ státu?

Hypotézy, které má práce za cíl potvrdit či vyvrátit, byly položeny takto:

H1: *Proaktivní pacifismus reprezentuje významnou změnu v japonské zahraniční politice. Současné Japonsko se proměňuje do role aktivního „normálního“ státu.*

H2: *Zakořeněné sociální a kulturní normy omezují schopnost Japonska militarizovat a transformovat jeho bezpečnostní politiku. Japonský pacifismus přežívá a proaktivní pacifismus nereprezentuje významnou změnu v japonské zahraniční politice.*

Zda jsou tyto teoretické představy empiricky dostatečně podložené, budu zkoumat v empirické části této práce. Pro interpretaci budoucích zjištění jsem si stanovila řadu kritérií, na základě kterých budu poměřovat *změnu* či *kontinuitu* v japonské zahraniční politice. Tato kritéria vychází ze zmíněné teoretické diskuze a reflektují autory, kteří hovoří o měnícím se či pokračujícím Japonsku. Kritéria jsou následující:

- Velké legislativní a institucionální změny
- Militaristické změny
- Společenské změny

Velké legislativní a institucionální změny reprezentují vytváření nových institucí,

omezování, zásadní reinterpetaci či změny mírové ústavy, výrazné posilování ministerstva obrany na úkor jiných ministerstev či nové zákony, nastavují nový směr strategického směřování Japonska a odklon od poválečného mírového pacifismu.

Militaristické změny představují znatelné navyšování výdajů na armádu přesahující limit 1 % HDP, modernizaci vojenského potenciálu, častější a silnější vysílání vojáků do zahraničních misí či zvyšování akceschopnosti vojáků. V této části budu zkoumat, zda navýšení výdajů představuje citelnou změnu v japonském obranném rozpočtu, zda nákup nových letadel/lodí slouží k ofenzivnímu využití více než k defenzivnímu, či zda jsou vojáci vysíláni do zahraničí v častějších intervalech a zda se cíl jejich mise výrazně liší od těch před příchodem politiky proaktivního pacifismu.

Společenské změny jsou zásadní změny nahlížení na ústavu, především na symbolický Článek 9, erodování sdílených představ o pacifismu, změna podpory pro japonské vojenské zapojení do misí, změna náhledu na armádu jako celek.

Veškerá tato kritéria budou podrobněji rozpracována v empirické části jako samostatné kapitoly. Na základě nich v závěru práce vyhodnotím, zda se Japonsko v posledních letech pod vládou Shinza Abeho skutečně mění anebo stále pokračuje kurzem mírového pacifismu. V případě, že proaktivní pacifismus představuje změnu v japonské zahraniční a bezpečnostní politice a Japonsko se tak mění do podoby „normálního“ státu, bych ovšem předpokládala, že všechna vybraná kritéria ukáží opravdu významné skutečnosti, které mají zásadní dopad na směřování státu.

Proaktivní pacifismus a nedávné bezpečnostní změny jsou velmi aktuální a diskutovaná témata. Existuje velice pestré spektrum zdrojů a informací, které toto témata rozebírají, ať už v podobě monografií či odborných akademických prací. Převážná část zdrojů vychází z anglicky psaných pramenů od autorů, kteří se Japonsku a této problematice dlouhodobě a intenzivně věnují. Většina z nich je zmíněná v teoretické části. Mezi primární zdroje patří projevy premiéra Abeho, dokumenty Ministerstva obrany (Směrnice národního bezpečnostního programu, Bílé knihy...), dokumenty Národní bezpečnostní rady (Národní bezpečnostní strategie z roku 2013), či vyhlášky Ministerstva zahraničních věcí. Vzhledem k tomu, že téma je aktuální a minimálně po dobu úřadování Abeho ještě nějakou chvíli dozajisté bude, vycházím vedle primárních zdrojů a odborných publikací také z internetového zpravodajství.

2. EMPIRICKÁ ČÁST

Dříve než rozeberu jednotlivá kritéria, je nezbytné se seznámit alespoň se základními charakteristikami japonského pacifismu v kontextu zahraniční politiky. V následující části jsou představeny některé z klíčových momentů poválečného vývoje Japonska a jeho pacifistické politiky. Nadále se tato kapitola věnuje postavě japonského premiéra Shinza Abeho, jelikož právě za jeho vlády se uskutečnilo několik významných změn v bezpečnostní politice. Shinzo Abe se stal poprvé premiérem v roce 2006, avšak zakrátko poté na svůj post rezignoval. Pro potřeby této práce je relevantní především jeho druhé volební období, které začíná rokem 2012 a následně i třetí a čtvrté volební období, které pokračuje až do současnosti (2019). Mnoho změn, které přichází s Abeho administrativou bylo v Japonsku diskutováno již delší dobu, proto nemůžeme premiéra považovat za iniciátora veškerých nových bezpečnostních politik, které se v Japonsku v posledních letech odehrály. Nicméně označení *proaktivní pacifismus*, které veškeré nově zavedené bezpečnostní politiky zaštiťuje, skutečně přichází až v době Abeho druhého volebního období. Zda je to opravdu změna v zahraniční politice Japonska či pouze nový název pro již existující postupy, je otázka, na kterou se během této práce budu snažit najít odpověď. V další části jsou rozebrána jednotlivá kritéria, která jsou představena v metodologii – legislativní a institucionální změny, militaristické změny a společenské změny. Na základě nich v závěru práce vyhodnotím, zda proaktivní pacifismus představuje v japonské zahraniční politice změnu.

2.1 Pacifismus v poválečném Japonsku

Počátek japonského pacifismu můžeme hledat v konci druhé světové války. Shození dvou atomových bomb na města Hirošima a Nagasaki nejen ukončilo druhou světovou válku, ale svým tragickým dopadem také předdefinovalo zahraniční politiku Japonska na několik desetiletí dopředu. Zničený a poražený národ přijal pacifismus jako způsob, jak se opět postavit na nohy a znovu získat důvěru v mezinárodním společenství. Hrůzy a utrpení z války se hluboce vryly do japonské národní identity. Pacifismus proto můžeme do značné míry brát jako důsledek tzv. kultu obětí (*victimhood*) aneb oslavování vlastních padlých (Cai 2008, s. 181).

Symbolem mírového pacifismu se následně stala i poválečná ústava z roku 1946.¹² Japonsko se v článku 9 japonské ústavy explicitně vzdává svého práva vést válku při řešení mezinárodních sporů a také se zařeklo, že nebude udržovat žádné pozemní, námořní či vzdušné síly k tomuto účelu. Japonsko se od té doby vydává na cestu zasvěcenou míru a ekonomické prosperitě pod dohledem Spojených států amerických. Americko-japonské spojení bylo stvrzeno dne 8. září v roce 1951 Americko-japonskou bezpečnostní smlouvou, která dovolovala americkým silám zůstat na japonském území a udržovat bezpečnost na domácí scéně (Green 2007, s. 26). Japonsko se tak rychle přizpůsobilo liberálně demokratickému uspořádání a veškeré své síly mohlo soustředit na ekonomický rozvoj. Liberálně demokratický systém představoval pro Japonsko primárně režim volného trhu (Pyle 2008, s. 212). Soustředění se na ekonomickou prosperitu, zachování minimálních vojenských možností, pěstování dobých vztahů se sousedskými státy a strategické spojení se Spojenými státy, tak by se dala shrnout poválečná zahraniční politika Japonska, kterou reprezentovala tzv. Yoshidova doktrína, jejímž hlavním aktérem byl tehdejší ministerský předseda Yoshida Shigeru¹³ (Easley 2016, s. 69). Pacifismus se pro Yoshidu nestal pouze cílem zahraniční politiky, ale také jejím prostředkem. Díky článku 9 v japonské ústavě mohl argumentovat vůči svým americkým spojencům, proč by Japonsko nemělo znovu obnovovat své vojenské síly. Navíc Japonsko po válce čelilo extrémní nedůvěře ze strany sousedních států, takže jakákoliv remilitarizace by mohla vést k potenciálnímu konfliktu (Midford 2002, s. 28).

„Nesmíme zapomínat na to, že mnoho zemí, se kterými jsme byli ve válce, stále chová vůči Japonsku nedůvěru, nedůvěru, která by se snadno mohla přetavit do aktivní nenávisti“ (Yoshida 1967, s. 222).

Ústup od absolutního pacifistického postoje můžeme zaznamenat od roku 1954, kdy byly ustanoveny Japonské sebeobrané síly (dále jen SDF). To je i v současnosti argument pro některé autory, kteří tvrdí, že *„poválečné Japonsko nebylo nikdy úplně pacifistické“* (Gustafsson, Hagström, Hanssen 2018, s. 141). V roce 1956 Japonsko vstoupilo do OSN. Díky tomu mohla japonská vláda použít článek 51 charty OSN, který tvrdí, že každý členský stát má právo na individuální či kolektivní sebeobranu v případě ozbrojeného

¹² Ústava byla přijata 3. listopadu 1946 a vešla v platnost 3. května 1947. Dostupná z: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html

¹³ V úřadě byl od roku 1948 do roku 1954.

útoku, a ospravedlnit tak existenci SDF.¹⁴ V roce 1960 nastala revize Americko-japonské bezpečnostní smlouvy, která spočívala v tom, že americké síly se již nebudou vměšovat do domácích bezpečnostních záležitostí. Japonsko se stává více nezávislé, avšak jeho obranná bezpečnostní politika je stále silně řízena přežívajícím sentimentem pro antimilitarismus. V roce 1967 se Japonsko zavázalo k tomu, že nebude vlastnit žádné nukleární zbraně, což stvrdilo Smlouvou o nešíření jaderných zbraní z roku 1976 (Easley 2016, s. 69).

Zásadní výzvou pro pacifismus v japonské zahraniční politice byla nepochybně válka v Zálivu v letech 1990–1991. Od Japonska jakožto amerického spojence se očekávala podpora při ukončení tohoto konfliktu. To by však znamenalo rozpor se dvěma hlavními principy japonského antimilitarismu – „*použití síly mimo vlastní sebeobranu a účast Japonska v zahraničním konfliktu*“ (Oros 2015, s. 140). Japonsko se po dlouhých rozhovorech v parlamentu rozhodlo přispět svému spojenci alespoň finančně.¹⁵ Pro mnohé však toto gesto nebylo dostatečné. Důsledkem této události japonský parlament o rok později (1992) schvaluje zákon, který umožňuje SDF účastnit se mírových operací v zahraničí v rámci operací OSN.¹⁶ Následně se Japonsko účastní mise např. v Kambodži, Mosambiku nebo Rwandě (Oros 2008, s. 86-87).

Pro některé se tento fakt stal symbolem nejvýznamnějšího odklonu od politiky pacifismu v době konce studené války, Oros to však popisuje jako „*upevnění bezpečnostní identity domácího antimilitarismu než výzvu pro jeho podstatu*“ (Oros 2008, tamtéž).

Japonsko do konce 20.století stabilizovalo svoji situaci a stalo se 3. největší ekonomikou na světě, a to i přes ekonomický propad v 90. letech. Stabilizaci vztahů se sousedními státy se však tak rychle dosáhnout nepodařilo. Ani na konci 20. století Japonsko nezískalo ztracenou důvěru v mezinárodním společenství. Strach a podezíravost z opětovné militarizace Země vycházejícího slunce dávají o to větší důležitosti americko-japonskému spojení. Z vyjádření ministerského předsedy Murayama Tomoiichi ze září roku 1995 můžeme vidět, jak nepostradatelná se aliance se Spojenými státy v průběhu desetiletí stala.

„Některé země v Asii mají strach, že se Japonsko promění do militaristické velmoci, avšak do té doby, co máme bezpečnostní smlouvou (s USA) a udržíme si pozici, že se militaristickou velmocí nestaneme, nemusí se ničeho bát. Ta smlouva má proto význam“

¹⁴ Převzato z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

¹⁵ Jednalo se o částku 13 bilionů dolarů (Easley 2016, s. 70)

¹⁶ Zákon dostupný z: https://www.mofa.go.jp/fp/ipc/page22e_000683.html

(Midford 2002, s. 29).

Po teroristickém útoku z 11. září 2001 Japonsko přijalo několik nových bezpečnostních opatření,¹⁷ která rozšířila pravomoci SDF při asistenci amerických jednotek.¹⁸ O nedlouho později v roce 2003 jsou obranné jednotky vyslány do Iráku, kde pomáhaly s poválečnou rekonstrukcí, avšak bez zapojení se do jakýchkoliv útočných operací. Tehdejší ministerský předseda Koizumi¹⁹ zdůrazňoval, „že se nechce odklonit příliš daleko od poválečného pacifismu, avšak je důležité, aby si národ dokázal sám zformulovat opatření v případě bezpečnostní hrozby“ (Easley 2016, s. 73). Zároveň Koizumi propagoval rozšiřování regionálních vazeb. Stabilita v regionu pro něho znamenala zaručení bezpečnosti pro Japonsko samotné. Nezáleží pouze na rozvoji domácím, ale i na rozvoji sousedních států. Ukázkou toho, že to Japonsko se zajištěním vlastní bezpečnosti myslí vážně, se stalo zřízení japonského Ministerstva obrany v roce 2004, které tak nahradilo Japonskou obrannou agenturu z roku 1954 (Hughes 2017, s. 89).

V Koizumiho politické cestě pokračuje Shinzo Abe, nejdříve jako předseda LDP (Liberálně demokratická strana) a následně i jako premiér. Jeho první volební období netrvalo dlouze a po roce na svůj post rezignuje. K moci se opět dostává po vyhraných volbách v roce 2012 a svůj mandát potvrzuje i v předčasných volbách roku 2014 i 2017. S novým elánem je rozhodnutý dát poválečnému pacifismu novou tvář. Tu známe pod heslem *proaktivní pacifismus*. Otázka je, zda je to pouze pokračování poválečného pacifismu či je to cesta za „normálním“ státem bez vojenských omezení.

2.2 Shinzo Abe a příchod proaktivního pacifismu

„*Jsem zpět a stejně tak Japonsko*“ – tato odvážná a zároveň provokativní věta zazněla v únoru v roce 2013. Shinzo Abe při příležitosti návštěvy Washingtonu pronesl krátkou, avšak jasnou řeč, která předznamenávala období změn v japonské zahraniční a bezpečnostní politice. Bylo to krátce poté, co byl v prosinci 2012 opět zvolen ministerským předsedou (Abe 2013).

Shinzo Abe je považován za charismatického politika, který představuje velmi výraznou a často i kontroverzní postavu v japonské politice. Vychováván v konzervativním duchu, mohl mít Abe vzory jak ve svém otci Shintarovi Abem, který byl významným

¹⁷ Např. Zákon o zvláštních opatřeních proti terorismu z října 2001.

¹⁸ Dostupné z: http://japan.kantei.go.jp/policy/2001/anti-terrorism/1029terohougaiyou_e.html

¹⁹ Junichiro Koizumi byl premiérem mezi léty 2001–2006.

konzervativním politikem a členem LDP, tak ve svém dědovi Nobusuke Kishim. Kishi je značně kontroverzní postavou japonských dějin. Po válce byl souzen za válečné zločiny v okupovaném Mandžusku, kde se nechvalně proslavil brutálním zacházením se zajatci, ale nakonec byl propuštěn. V roce 1953 vstoupil do LDP, kde reprezentoval pozici radikální pravice, a o pár let později se stal japonským premiérem. Ve své funkci prosazoval silnou orientaci na Spojené státy a vystupoval proti komunismu (Schaller 1995).

Abe je na rozdíl od svého dědečka ve svém vystupování daleko liberálnější. Přesto jeho kritici vidí jeho počínání jako „radikální“ rozchod s poválečným pacifismem, který vrátí mírumilovné Japonsko na cestu agresivního militarismu. Na druhou stranu je na jeho reformy nahlíženo jako na nezbytný krok pro zachování japonské bezpečnosti ve značně nestabilním mezinárodním prostředí (Lift 2015, s. 80).

Nedávné změny v bezpečnostní politice, kterým se budou podrobněji věnovat další kapitoly, ovšem nejsou pouze o jednom člověku. Jak už předchozí kapitola naznačovala, postupné změny v rozšiřování pravomocí SDF k lepší adaptaci americko-japonského společenství se řešily již od konce Studené války. Abeho prohlášení, že chce Japonsko proměnit do „normální“ země a jeho zahraniční politická doktrína propagující *proaktivní přístup k míru*, jsou jasně pojmenovaná a viditelná. Ve své podstatě můžeme říci, že tyto koncepty byly součástí debat o japonské bezpečnosti už o generaci dříve (Lift 2015, s. 81). Použití tohoto konceptu se podle některých autorů dostává do přímého rozporu s ideou mírového pacifismu poválečného období (Sakaki 2015, s. 6). Pod označením proaktivního pacifismu Abeho administrativa zrušila omezení, které si na sebe Japonsko samo uvrhlo, ve třech klíčových oblastech – reinterpretace ústavního článku 9, změny pravidel vývozu zbraní a revize Charty oficiální rozvojové pomoci (Sakaki 2015, s. 18). Dá se říct, že Abe konceptem proaktivního pacifismu legitimizuje veškerá tato opatření.

2.3 Velké institucionální a legislativní změny

2.3.1 Národní bezpečnostní rada

V prosinci 2013 vznikla Národní bezpečnostní rada (dále jen NSC), jejímž účelem je sloužit jako tzv. „kontrolní věž“ dohlížející na bezpečnostní politiku. Cílem je lepší koordinace mezi jednotlivými ministerstvy, primárně Ministerstvem zahraničí a Ministerstvem obrany. Spolupráce těchto aktérů v jednom orgánu dovoluje premiérovi mít

větší kontrolu a přehled nad bezpečnostní politikou (Hughes 2017, s. 99). Byrokratický aparát NSC je navíc složen z vysoce kvalifikovaných úředníků jiných ministerstev, převážně zahraničí a obrany. Jednou za dva týdny se koná meeting čtyř klíčových postav – ministra zahraničí, ministra obrany, premiéra a tajemníka vlády, kde se konzultují bezpečnostní záležitosti. NSC tak hraje klíčovou roli při střednědobém a dlouhodobém bezpečnostním plánování (Liff 2015, s. 83). Vytvoření NSC se v neposlední řadě dotklo i Ministerstva zahraničí (dále jen MOFA). Právě MOFA mělo do této doby primární zodpovědnost za směřování zahraniční a bezpečnostní politiky. S novým strategickým směřováním se naopak posiluje role Ministerstva obrany (Ross 2017). Co se týče institucionálních změn, nesmíme opomenout ještě další instituci, která vznikla o měsíc později než NSC – Národní bezpečnostní sekretariát (dále jen NSS).

NSS primárně slouží k podpoře aktivit NSC. Na vrcholu sekretariátu najdeme generálního tajemníka, který zároveň slouží jako bezpečnostní poradce. Většina zaměstnanců pochází buď z Ministerstva zahraničí, Ministerstva obrany, Národní policejní agentury či japonských sebeobránných složek. Všechny orgány mají vyvážený počet zaměstnanců, což slouží i k vybalancování pravomocí mezi MOFA a MOD (Liff 2018, s. 24).

V prosinci 2013 stihla Národní bezpečnostní rada formulovat tzv. Národní bezpečnostní strategii (dále jen NSS), vůbec první dokument svého druhu, který nastiňoval výzvy a potenciální hrozby pro bezpečnost Japonska. Krátce na to byly vytvořeny i tzv. Směrnice národního bezpečnostního programu (dále jen NDGP) a také Střednědobý obranný program. Všechny tyto dokumenty tvoří základ bezpečnostní politiky Japonska.

V strategických dokumentech publikovaných pod Abeho vládou má japonská bezpečnostní politika vůbec poprvé ústřední motiv – proaktivní pacifismus.²⁰ V Národní bezpečnostní strategii je proaktivní pacifismus obhájen jako nezbytný postup v politice Japonska. Vzhledem k prostředí, které Japonsko obklopuje a kde se nachází několik vážných výzev vůči jeho bezpečnosti, musí Japonsko učinit více proaktivních kroků směrem k mezinárodní spolupráci, jelikož nemůže zajistit vlastní bezpečnost pouze individuální sebeobranou. Navíc mezinárodní společenství očekává od Japonska větší proaktivní zapojení v udržování míru a stability ve světě (NSS 2014, s. 3). S tím souvisí i zřejmě nejkontroverznější změna Abeho administrativy, což je právo na kolektivní sebeobranu

²⁰ Termín „sekkyokuteki heiwashugi” – doslova „proaktivní pacifismus“ je ve vládních oficiálních dokumentech překládán jako „proaktivní přispěvatel k míru“.

(CSD).

2.3.2 Právo na kolektivní sebeobranu

Na základě dokumentu vypracovaného Poradním výborem pro obnovu právního základu bezpečnosti je doporučeno,²¹ aby Japonsko v případě ohrožení či napadení státu, který je pro Japonsko životně důležitý, mělo „možnost participovat na operacích s cílem odrazit takový útok pomocí použití síly omezené na nezbytné minimum“ (Kantei 2014, s. 29-30). V červenci 2014 Abeho kabinet schválil návrh na reinterpetaci japonské ústavy s cílem upevnit možnosti uplatnění práva na kolektivní sebeobranu. Podle Sakaki však právo na kolektivní sebeobranu nepředstavuje zcela novou věc. Zapojení japonských jednotek ve válce v Afganistánu od roku 2001 do roku 2010 se dá de facto považovat také uplatnění práva na kolektivní sebeobranu (Sakaki 2015, s. 19). Úloha Japonska byla poskytovat logistickou podporu a dotankování lodí, které patřily pod Spojené státy či koalici. Kvůli tomu japonský parlament schválil v říjnu 2001 tzv. Zákon o zvláštních opatřeních proti terorismu²². Tento zákon poskytoval Japonsku legální rámec vyslat JSDF za hranice své země (Hughes 2017, s. 104).

Zastánci kolektivní sebeobrany argumentují, že Japonsko tímto krokem posílilo svoji obranu a utvrdilo spojenectví s USA, jelikož může být více nápomocné, čímž ve svém důsledku minimalizuje riziko zapojení se do konfliktu. Japonsko si ponechalo strategickou autonomii a navíc zavedlo právní a parlamentní brzdy, které mu umožňují rozhodnout se právo na kolektivní sebeobranu vůbec neuplatňovat (Hughes 2017, s. 115).

Ovšem jakým způsobem Japonsko reálně odpoví na případný ozbrojený útok vůči spojenci, bude také záviset na tom, jak bude v té době vypadat domácí i mezinárodní politická situace (Liff 2018, s. 33).

2.3.3 Export zbraní

Další z důležitých legislativních opatření, které vstoupilo v platnost v době Abeho vlády, je zrušení restrikcí týkajících se exportu zbraní a vojenských technologií, které platilo téměř čtyřicet let. V roce 1967 premiér Eisaku Sato představil dvě sady tzv. Třech principů. Jedna se týkala nukleárních zbraní a druhá vývozu zbraní. Japonsko se zavázalo k tomu, že jaderné zbraně nebude (1) vlastnit, (2) vyrábět a (3) ani nedovolí jejich přítomnost na

²¹ Dostupné z: https://www.kantei.go.jp/jp/singi/anzenhosyou2/dai7/houkoku_en.pdf

²² Dostupné z: http://japan.kantei.go.jp/policy/2001/anti-terrorism/1029terohougaiyou_e.html

japonské půdě. Co se týče vývozu zbraní, Japonsko (1) nebude vyvážet zbraně do komunistických států, (2) států, které jsou pod sankcemi uvalenými OSN či (3) zemí, které jsou zapojené či potenciálně mohou být do ozbrojeného konfliktu (Gustafsson, Hagström, Hanssen 2018, s. 142). V roce 1976 premiér Miki Takea rozšířil a posílil Tři principy o několik dalších opatření omezujících vývoz zbraní. Zbraně by se nadále neměly vyvážet ani do jiných oblastí než pouze těch, které jsou specifikované v Třech principech, a zároveň se nově nesmí vyvážet ani vybavení a technologie, které jsou s výrobou zbraní spojené (Gill, Ebata, Stephenson 1996, s. 32).

Prvotní nástřel zrušení zákazu na vývoz zbraní můžeme najít již v Národní bezpečnostní strategii z prosince 2013.²³ V článku 8 se hovoří o tom, že Japonsko má před sebou možnosti jak „více a efektivněji přispívat k mezinárodnímu míru a spolupráci“. Mezi takové možnosti se počítá i transport a vybavení k výrobě zbraní. Vláda proto stanoví „jasné principy, podle kterých se zámořské vyvážení zbraní a vojenské technologie budou řídit. Tyto principy budou také odpovídat novému bezpečnostnímu prostředí“ (NSS, s. 8).

V roce 2013 se Japonsko a Jižní Korea účastnily mírové mise pod záštitou OSN v Jižním Sudánu. Premiér Abe chtěl poslat municí, která by zásobovala jednotky Jižní Koreje, čímž by vůbec poprvé bylo prolomeno omezení vývozu zbraní. V souladu s politikou proaktivního přispívání k míru (Proactive Contribution to Peace) vláda vydala na konci roku prohlášení,²⁴ kde vysvětluje „humanitární povahu situace,“ a proč se dodávka 10 000 nábojů nepovažuje za porušení Třech principů (Kantei 2013). Tento krok byl brán jako průlomový v bezpečnostní politice Japonska. Je vysoce pravděpodobné, že podobná žádost o dodávku armádního vybavení by v minulosti nebyla vyslyšena (Kolmaš 2018, s. 105). I přes rozhodnutí japonské vlády se však Jižní Korea na protest proti politice proaktivního pacifismu a předcházejícím událostem²⁵ rozhodla veškerou municí Japonsku vrátit (Hughes 2015, s. 86). I přes Abeho vůli prolomit další omezení limitující japonskou zahraniční a bezpečnostní politiku, implementace těchto opatření do praxe ukázala reálné japonské možnosti (Kolmaš 2018, s. 105).

V dubnu 2014 Abeho kabinet představuje tzv. Tři principy transportu obranného vybarvení

²³ Dostupné z: <https://www.cas.go.jp/jp/siryou/131217anzenhoshou/nss-e.pdf>

²⁴ Dostupné z: https://japan.kantei.go.jp/96_abe/decisions/2013/1224unmiss_ccs_e.html

²⁵ Abeho návštěva svatyně Yasakuni z prosince 2013 (BBC 2013). Návštěva svatyně je považována Jižní Koreou a Čínou za vysoce necitlivé gesto. Svatyně reprezentuje padlé japonské vojáky z druhé světové války, kteří Čínu a Jižní Koreu okupovali.

technologie²⁶ (The Three Principles on Transfer of Defense Equipment and Technology). Podle této revize Japonsko smí vyvážet zbraně, pokud (1) dotyčná země neporušuje rezoluce OSN nebo mezinárodních smluv, které Japonsko podepsalo, (2) zbraně budou sloužit k podpoře míru a mezinárodní spolupráci, nebo japonské bezpečnosti a (3) přijímací země bude plně transparentní (Gustafsson, Hagström, Hanssen 2018, s. 146). Jelikož většina zemí přijala podobné principy ohledně transparentnosti a rezolucí OSN, představuje tato legislativa výrazný faktor, který přibližuje Japonsko k „normálnímu“ státu (Gustafsson, Hagström, Hanssen 2018, tamtéž).

2.3.4 Charta rozvojové pomoci

V únoru 2015 Abeho administrativa přijala novou Chartu rozvojové pomoci (Development Cooperation Charter). Charta rozvojové pomoci je dokument, který popisuje cíle, principy a priority japonské rozvojové pomoci (Takayanagi 2014, s. 242). Podle nové revize může Japonsko poprvé poskytnout asistenci zahraničním armádám, ačkoliv pouze v případě netradiční bezpečnostní mise neboli takové, která poskytuje podporu např. při živelných katastrofách, pirátství apod. (Liff 2015, s. 85). Charta je další příkladem, který představuje změnu v legislativě odpovídající politice proaktivního pacifismu. Podle Takayanagiho Charta dbá více na politické, strategické a bezpečnostní priority než na rozvojové a humanitní cíle (Takayanagi 2014, s. 250).

2.3.5 Zhodnocení kritéria

Vytvoření Národní bezpečnostní rady představuje již dlouhodobé úsilí několika předchozích premiérů, jak efektivně tvořit a směřovat národní bezpečnostní politiku. Instituce, která může vytvářet střednědobé a dlouhodobé strategické plánování, je něco, co Japonsku po dlouhou dobu chybělo (Liff 2015, s. 83). Role premiéra se s existencí této instituce také značně zvyšuje, jelikož má daleko větší možnosti, jak ovlivňovat a efektivně formulovat bezpečnostní politiku. Národní bezpečnostní rada představuje i větší kompetence pro Ministerstvo obrany, vezme-li v potaz složení této instituce, MOD upevňuje své postavení i vůči Ministerstvu zahraničí.

Reinterpretace článku 9 je podle některých autorů více evoluční než revoluční změnou (Sakaki 2015, s.19). I přesto, že Japonsko nyní může uplatňovat právo na kolektivní sebeobranu, existují stále výrazná omezení, která japonskou armádu dělí od těch ostatních

²⁶ Dostupné z: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000083.html

„normálních“ (ta budou ovšem detailněji rozebrána v následující kapitole.) Co však Japonsko rozhodně přibližuje k „normálnímu“ státu, je legislativa, která prolomila zákaz vývozu zbraní. Stejně tak revize Charty rozvojové pomoci může být považována jako mírný odklon od poválečného pacifismu. Pro tyto důvody můžeme považovat legislativní a institucionální změny v rámci politiky proaktivního pacifismu za výraznou změnu, která Japonsko odklání od poválečného mírového pacifismu.

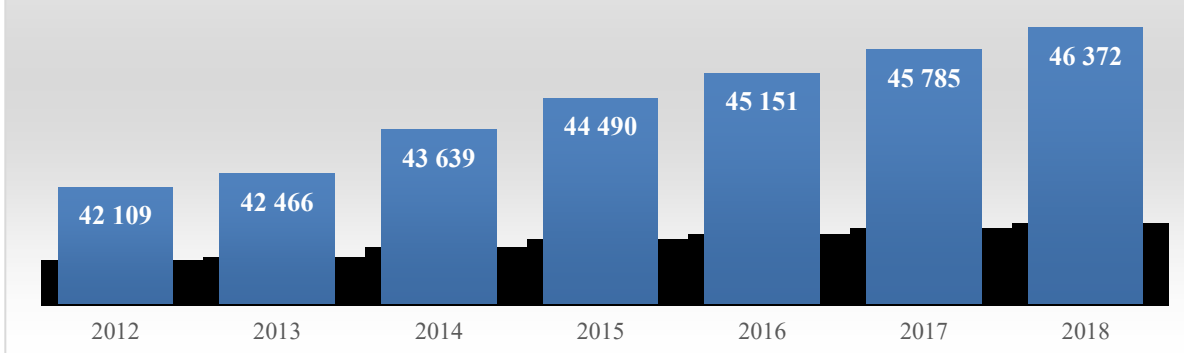
2.4 Militaristické změny

2.4.1 Rostoucí výdaje na obranu a modernizace armády

Výdaje na obranu země jsou neoficiálně omezeny limitem 1 % HDP. Toto pravidlo nepramení z japonské ústavy, ale z rozhodnutí administrativy premiéra Miki Takea z roku 1976 (Hoover 2011, s. 72). Vláda tak uvalila limit na obranný rozpočet, který byl od té doby dodržován²⁷ primárně z úcty k poválečnému pacifismu než z povinnosti. Shinzo Abe v březnu 2017 prohlásil, že rozpočet pro další rok nebude držet pod 1 % HDP (Abe, 2017). Jakkoliv šokující toto prohlášení může znít, v kontextu jeho předchozích let nepůjde o zvlášť dramatické navýšení rozpočtu. Japonské ministerstvo obrany každoročně vydává dokument s názvem Obranné programy a Rozpočet Japonska. Tento dokument detailně ukazuje rozpočet Japonska v jednotlivých letech a také složení Japonských sebeobránných sil. Na základě nich můžeme vidět, o jak rozdílná čísla se skutečně jedná.

²⁷ Existuje výjimka, kdy by rozpočet překročen a činil tak 1,004 % HDP. Stalo se tak roku 1987 pod vládou premiéra Yasuhira Nakasone (The New York Times 1986)

Výdaje na obranný rozpočet Japonska 2012 - 2018 (million \$)

(data převzata z: https://www.mod.go.jp/e/d_budget/ 2012–2018)

Pro zajímavost obranný rozpočet z roku 2001 se pohyboval okolo 44 117 milionů \$, což je více než v roce 2014, kdy Abe představil koncept proaktivního pacifismu. Počet aktivních sebeobránných jednotek vypadá ve zkoumaných letech následovně.

Rok	SDF
2012	247 172
2013	247 172
2014	247 160
2015	247 154
2016	247 154
2017	247 154
2018	247 157

(data převzata z: https://www.mod.go.jp/e/d_budget/ 2012–2018)

Není důležitá jen částka rozpočtu, ale také to, za co se peníze reálně utratí. S tím souvisí i modernizace vojenského potenciálu v posledních letech. Co může být v rámci modernizace považováno za více proaktivní přístup než doposud, je vyčlenění 2,16 miliardy jenů (20 milion dolarů) na získání jeho vůbec prvních raket s dlouhým doletem (norské rakety Joint Strike Missile), které budou umístěny na stíhacích letounech F-35A. Rakety mají dosah až 900 km, což je o 600 km více než současné japonské rakety. Tyto rakety jsou považované za ofenzivní vojenské prostředky, mezi nakoupenými stroji je to však jediný kontroverzní prvek (The Diplomat 2018).

Nutno poznamenat, že v současné době (2019) je k dispozici i dokument s názvem

Směrnice národního obranného programu 2018.²⁸ Jeho hlavní zprávou pro japonskou bezpečnost je konstatování, že největší hrozbou pro Japonsko zůstává vzrůstající Čína a Severní Korea. Čínská expanze v námořních a vzdušných silách představuje velkou výzvu pro japonské sebeobrané síly a stejně tak severokorejský nukleární program. Z nákupního plánu na rok 2019-2023 vyplývá, že SDF si v následujících letech rozšíří arzenál o nový pozemní systém AEGIS Ashore, zavedením 147 nových stíhaček F-35A a 32 F-35B letounů, které jsou schopné krátkého vzletu i vertikálního přistání. Japonsko tak bude schopno odhalit zahraniční vojenské aktivity daleko rychleji než doposud (Smith 2018).

2.4.2 Vysílání vojáků do zahraničí a účast armády na společných misích

Vysílání vojáků do zahraničí není novinka posledních několika let. Japonsko se od roku 1992 účastní mírových operací pod záštitou OSN. V průběhu 90. letech 20. století rozšiřuje svoji působnost v rámci spolupráce se Spojenými státy. Výraznější změna po teroristickém útoku z 11. září. V té době Koizumiho administrativa schvaluje Zákon o zvláštních opatřeních v boji proti terorismu,²⁹ který umožnil vyslat SDF do Indického oceánu za účelem logistické podpory v operacích v Afganistánu. V roce 2003 se SDF účastnily rekonstrukce Iráku na území, v nichž neprobíhal válečný konflikt. Bylo to poprvé, co japonští vojáci vstoupili na cizí území v rámci válečného konfliktu. Jejich role byla pouze podpůrná, ale přesto to byla přelomová událost (Oros 2008, s. 185). Kritici označují vyslání SDF do Iráku jako nezákonný krok a rozchod s pacifistickou ústavou. Na druhé straně se setkáme s názory, že Japonsko přispělo ke stabilitě regionu, ze kterého dováží téměř veškerou svou ropu, a navíc tím upevnilo a posílilo alianci se Spojenými státy (Mathur 2008, s. 509). Podobnou diskuzi můžeme sledovat i během Abeho administrativy v posledních letech.

Vysílání vojáků do zahraničí se stalo předmětem časté kritiky premiéra Abeho. Obava z toho, že Japonsko bude zataženo do cizích válek s uzákoněním práva na kolektivní sebeobranu, je ve společnosti stále znatelná. Přes rozsáhlé protesty veřejnosti i samotného parlamentu došlo k schválení bezpečnostní legislativy v září 2015 (The Diplomat 2015). Tzv. Právní předpisy pro mír a bezpečnost³⁰ dávají právní základ reinterpetaci článku 9. Klíčové jsou především zákony, které rozšiřují možnosti působení SDF v zahraničí. Nová legislativa odstraňuje zábrany uvalené na kolektivní sebeobranu domácí legislativou, čímž

²⁸ Dostupné z: https://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2018/DOJ2018_2-2-1_web.pdf

²⁹ Dostupné z: <https://www.mod.go.jp/e/jdf/no09/policy.html>

³⁰ Dostupné z: <https://www.mofa.go.jp/files/000143304.pdf>

dávají SDF více flexibility v poskytování logistické podpory americkým silám. Navíc umožňuje SDF vytvářet logistickou podporu pro spojence bez toho, aniž by každou takovou misi musel schválit parlament (Hirata 2016, s. 69). Japonsko také poprvé „*může použít sílu proti cizí zemi, pokud to ohrožuje existenci Japonska samotného*“ (MOFA 2016). Použití síly je však dovoleno pouze pod následujícími podmínkami:

1. *Když dojde k ozbrojenému útoku proti Japonsku, nebo když dojde k ozbrojenému útoku proti cizí zemi, která je v blízkém vztahu s Japonskem, a v důsledku toho je ohroženo přežití Japonska a jsou ohrožena základní práva lidí na život, svobodu a štěstí.*
2. *Neexistují žádné jiné vhodné prostředky, které by odrazily útok a zajistily přežití Japonska a ochranu jeho obyvatel.*
3. *Použití síly by mělo být omezeno na nezbytně nutné minimum.*

(převzato z: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000084.html)

2.4.3 Mise v Jižním Súdánu jako příklad kolektivní sebeobrany

Japonsko se účastnilo mírové mise v Jižním Súdánu již od roku 2011. Od roku 2016 jsou však SDF pod novými bezpečnostními zákony, které rozšiřují jejich působnost. Vůbec poprvé tak Japonci můžou pod ozbrojeným útokem bránit civilisty, nehledě na národnost. Podmínka vládního kabinetu pro vyslání SDF do Jižního Súdánu však zněla, že pokud již mise nebude nadále vykonávána bezpečně a efektivně, Japonsko se stáhne (Smith 2019, s. 160). V březnu 2017 bylo ohlášeno, že se japonské jednotky z území skutečně stáhnou. Primárním cílem bylo pomoci vybudovat novou infrastrukturu v zemi. Abeho kabinet rozhodnutí stáhnout se vysvětlil tím, „*že obnova země vstupuje do nové fáze, takže pomoc SDF dosáhla svého limitu*“ (Reuters 2017). Faktem ovšem zůstává, že během léta 2016 se situace v Jižním Súdánu značně zhoršila. Ozbrojené střety mezi jednotky prezidenta Salva Kiira a bývalého vice – prezidenta Riek Machara si vyžádaly jen během tří dní skoro na tři sta obětí. Důsledkem této události byli japonsští občané evakuováni (Akimito 2017, s. 152). O tom, že to nebyla pro SDF standartní situace, svědčí i skutečnost, že v reportech od SDF byla situace v zemi označena jako *válečná* (Akimito 2017, s. 157). Tyto reporty byly odhaleny až později a ministryně byla obviněna z utajování informací, následně na to na svůj post rezignovala (The Guardian 2017).

2.4.4 Zhodnocení kritéria

Mezi léty 2012–2018 se obranný rozpočet držel pod hranicí 1 % HDP. Pomyslná sebelimitující hranice bude pravděpodobně překročena v současném roce, ale pouze desetinou procenta. V kontextu nákladů, které utrácí země obklopující Japonsko, se tento rozdíl zdá zanedbatelný. Za šest let Abeho vlády se kapacita SDF nezvětšila, ale naopak snížila o 15 aktivních vojáků. To může ovlivňovat i fakt, že japonská populace stárne a počet japonských občanů způsobilých ke vstoupení do SDF, což je od 18 do 26 let, výrazně klesl. V roce 1994 bylo lidí v tomto věku okolo 17 milionů, v roce 2015 to bylo pouze 11 milionů, dnes by to bylo ještě méně (Eldrige 2017, s. 29). SDF vyslány na mise do zahraničí mají nyní širší škálu působnosti, avšak stále jsou pacifistickou ústavou silně limitovány. Cíle zahraničních misí většinou představují logistickou podporu spojencům či humanitární pomoc. Mise v Jižním Súdánu může být příkladem toho, že i přes nové bezpečnostní zákony Japonsko stále není plně připraveno k adekvátní reakci v ozbrojených situacích.

Pro tyto důvody se nejedná o radikální změnu v bezpečnostní politice, ale o pokračování pacifistické politiky, která se snaží reagovat na strategické změny ve svém okolí a v rámci možností modernizovat svoji armádu. Militaristické změny v rámci politiky proaktivního pacifismu tedy nepovažujeme za výraznou změnu, která by Japonsko odkláněla od mírového pacifismu.

2.5 Společenské změny

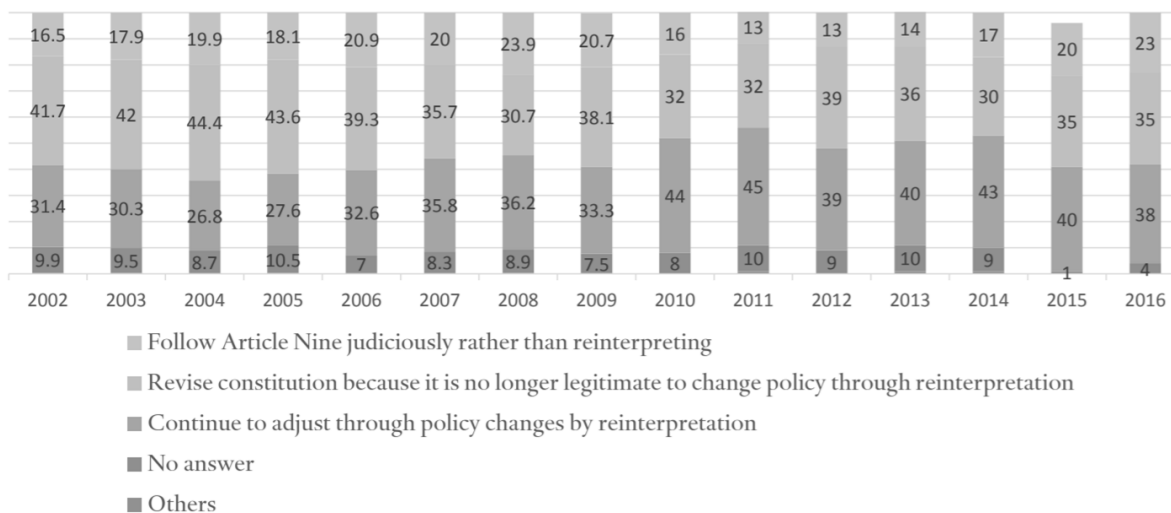
2.5.1 Měnicí se diskurz pacifismu

Po skončení druhé světové války bylo Japonsko poraženým národem. Muselo se vypořádat s vysokými ztrátami, obětmi války, vinou a zároveň znovu nalézt své národní sebevědomí. McVeigh (2004) říká, že Japonsko hledalo *nový smysl národního účelu*. Tzv. mírový nacionalismus byl způsob, jak toho dosáhnout (McVeigh 2004, s. 207). V období studené války bylo všeobecně přijímáno, že Japonsko má více než kterákoliv jiná země sklon k omezování své armády. Omezená bezpečnostní politika sloužila k utvrzení japonské sebeidentifikace jako mírového národa. Je to tedy něco, na co země může být pyšná, a ne něco, co ji negativně omezuje (Gustafsson, Hagström, Hanssen 2018, s. 138). Pacifistický narativ činil Japonsko výjimečným. Ne všichni to v Japonsku takto vnímali. Zatímco politické spektrum od leva do středu bralo pacifismus jako něco výjimečného, co odliší

Japonsko od ostatních zemí na legitimním základu, pravicové jádro vnímalo pacifismus jako onu zmíněnou *abnormalitu* a „*velkou překážku*“ pro bezpečnostní politiku (Hagström 2014, s. 128). Premiér Abe začal se schválením návrhu na reinterpetaci článku 9 na této překážce aktivně pracovat, což vyvolalo rozsáhlé protesty ze strany veřejnosti.

V srpnu 2015 se konaly demonstrace proti přijetí nové legislativy, kterých se zúčastnilo až na desítky tisíc lidí (Reuters 2015). V den, kdy se legislativa umožňující využívat právo na kolektivní sebeobranu měla schválit, se nepokoje odehrály i v samotném parlamentu. Poslanci doslova strkali jeden do druhého ve snaze dostat se k předsedovi výboru, aby mu zabránili v přečtení zákonů (The Guardian 2015). Tyto události svědčí o tom, že jakkoliv šetrně se snaží Abe nové bezpečnostní změny prezentovat, označujíc je za proaktivní pacifismus, není to pro většinu společnosti přijatelné. Samotní Japonci totiž nevnímají předchozí půlstoletí jako něco „*abnormálního*“, ale jako období, kdy Japonsko prosperovalo a nebylo ohroženo (Oros 2017). Oros tvrdí, že „*poválečné dědictví antimilitarismu zůstává silné v současném Japonsku pod premiérem Abem, a to i přesto, že se nachází v tzv. bezpečnostní renesanci*“ (Oros 2017, s. 158).

O tom, že jsou Japonci v otázce revize pacifistické ústavy stále zdrženliví, svědčí i průzkumy veřejného mínění, které nabízejí japonské noviny *Yomiuri Shimbun*, *Asahi Shimbun*, a *Nikkei Shimbun*. *Yomiuri Shinbun* ukazuje průzkum z března 2016, kdy 49 % respondentů podpořilo revizi, zatímco 50 % ne. *Asahi Shimbun* z května 2016 říká, že 37 % respondentů jsou pro revizi, zatímco 55 % ne. *Nikkei* opět z května 2016 ukazuje čísla 40 % pro a 50 % proti (Teraoka 2016). Podpora pro změnu ústavy zůstává podle Kolmaše (2018) víceméně stejná téměř již posledních dvacet let. V roce 2002 byla podpora pro revizi ústavy na 41,7 %, zatímco v roce 2016 je to 35 % (Kolmaš 2018, s. 90).

(zdroj: Asaoka and Teraoka, 2016, dostupné z: <https://www.cfr.org/blog/japanese-public-opinion-constitutional-revision-2016>)

2.5.2 Změna náhledu na armádu jako celek

V říjnu 2018 při příležitosti vojenské přehlídky Abe prohlásil, že „90 procent populace si váží SDF a má jejich respekt...Zasloužili jste se (mířeno na SDF) o to vlastními silami“ (JapanTimes 2018). Podpora armády v posledních letech nepochybně vzrostla. Není to však trend nastavený premiérem, ale přinejmenším posledních deseti let.

Na základě dokumentu vydaného Ministerstvem obrany (MOD) tzv. *Průzkumu veřejného mínění o obranných silách sebeobran (SDF) a obranných otázkách*,³¹ můžeme sledovat trend vnímání SDF ve společnosti. Průzkum bohužel odkazuje pouze na časové období od roku 2009 do roku 2012. Nicméně na základě několika kritérií z dokumentu vyplývá, že podpora a zájem o obranné složky obecně stoupá. Např. *Pozitivní dojem z SDF* má v roce 2012 91.7 % respondentů, což je téměř o 10 % více než v roce 2009. Při otázce, *jaký je hlavní důvod pro existenci složek SDF*, je na prvním místě *Pomoc při katastrofách* s 82.9 %. Odpověď *Snaha o podporu mezinárodních mírových aktivit* má 48.8 %. Zda byla *Snaha o podporu mezinárodních mírových aktivit dostatečná*, odpovědělo 61.3 %, že ano, zatímco 48.8 % odpovědělo, že by podpora měla být větší.

V roce 2017 Abe oznámil svůj záměr zakotvit SDF přímo do ústavy a změnit tak Článek 9, aby potvrdil jejich legitimní roli ve společnosti (JapanTimes 2017).

³¹ Dostupné z: https://www.mod.go.jp/e/d_act/others/pdf/public_opinion.pdf

„Bohužel, mnoho ústavních vědců se domnívá, že existence SDF je protiústavní. Věřím, že je povinností naší generace tuto situaci změnit“ (Abe 2017).

Ovšem na základě průzkumu z ledna 2018, který byl publikován v Yomiuri Shinbun, by pouze 34 % procent Japonců podpořilo změnu Článku 9 (Kolmaš 2018, s. 90). Což pro Abeho představuje značný problém, neboť k završení svého plánu revidovat Ústavu by potřeboval dvoutřetinovou většinu v obou komorách parlamentu, a navíc by návrh musel projít i celonárodním referendem, kde je třeba naprosté většiny (Liff 2018). Abeho LDP je sice velmi silná politická strana, ovšem samotnou podmínku dvou třetin v obou komorách parlamentu nespĺňuje. I kdyby ji v tomto návrhu podpořila koaliční strana Komeito, je zde fakt, že veřejné mínění zůstává poslední léta stále silně rozpolceno.

2.5.3 Zhodnocení kritéria

V současné době můžeme konstatovat, že SDF stabilizovalo své postavení ve společnosti a získalo důvěru lidí primárně pro svoje zásluhy v mezinárodních mírových operacích a pomoci při přírodních katastrofách. I přesto, že lidé věří japonské armádě, neznamená to, že chtějí, aby byla vysílána do zahraničí bojovat. Mohutné protesty, které se odehrávaly v Japonsku po schválení návrhu na reinterpretaci japonské ústavy, ukazují, že Japonci jsou k tomuto kroku velmi skeptičtí. Článek 9 má velice symbolickou hodnotu pro Japonce a jeho revize je ve společnosti stále přijímaná spíše kriticky, i když nemůžeme říci, že je proti drtivá většina. Abeho snahy o zviditelnění armády a ocenění jejích zásluh je proto jedna věc, avšak změna pacifistické ústavy je věc úplně jiná. Zde můžeme proto vidět, že poválečný sentiment je ve společnosti stále silný. Pro tyto důvody společenské kritérium nepředstavuje radikální změnu v bezpečnostní politice, ale spíše potvrzuje tvrzení, že poválečný pacifismus je v Japonsku stále dominantní.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce nabídla relativně komplexní empirické zhodnocení nedávných změn v japonské zahraniční a bezpečnostní politice z hlediska tří stanovených kritérií. V rámci legislativního a institucionálního kritéria, militaristického kritéria a společenského kritéria byly empiricky prozkoumány nejvýznamnější změny, které se odehrály v posledních letech Abeho administrativy.

Především Národní bezpečnostní rada, je brána jako zásadní instituce, která posiluje pravomoci premiéra a dává větší prostor Ministerstvu obrany. Národní bezpečnostní rada

také vytváří Národní bezpečnostní strategii, což je vůbec první dokument v japonské poválečné historii, který definuje strategické a bezpečnostní cíle Japonska v dlouhodobém rozměru. Japonsko navíc může uplatňovat právo na kolektivní sebeobranu na základě reinterpretační článku 9. V neposlední řadě Japonsko vůbec poprvé může uplatňovat právo na kolektivní sebeobranu, což je bráno jako významný odklon od poválečného pacifismu.

Co se ovšem týče samotného vyslání vojáků do ozbrojených konfliktů, musíme brát v potaz tři podmínky, které daná situace musí splňovat. První příležitostí, kde se mohla nová bezpečnostní legislativa projevit naplno, byla mise v Jižním Súdánu. Ta je však svým výsledkem ukázkou toho, že i přes nové bezpečnostní zákony Japonsko stále není plně připraveno k adekvátní reakci v ozbrojených situacích. Japonské jednotky byly z mise staženy v prvním nebezpečném momentu. Cena pro premiéra Abeho v případě zranění či ztráty na straně japonských jednotek by byla příliš vysoká. Důvěra veřejnosti je pro Abeho administrativu stále velice důležitá.

Nálady ve společnosti vůči Abeho reformám zůstávají v posledních letech víceméně stále stejné. Je zřejmé, že velice citlivým bodem pro Japonce zůstává článek 9 a jeho symbolická hodnota z poválečného období. Od Abeho nástupu roku 2012 se podpora pro zachování článku 9 ve své původní formě zvyšuje na úkor preference týkající se reinterpretační. Ostatní proměnné jako reinterpretační či dokonce revize ústavy zůstávají v téměř posledních dvaceti letech skoro stejné. Podpora SDF ve společnosti je velmi vysoká, avšak to platí již dlouhodobě, a tak tento fakt nemůžeme přisuzovat politice proaktivnímu pacifismu.

Na začátku této bakalářské práce jsem si stanovila výzkumnou otázku, zda proaktivní pacifismus v japonské zahraniční politice reprezentuje významnou změnu. Na základě empirických zjištění mohu konstatovat, že výsledkům lépe odpovídá druhá hypotéza aneb *zakořeněné sociální a kulturní normy omezují schopnost Japonska militarizovat a transformovat jeho bezpečnostní politiku. Japonský pacifismus přežívá a proaktivní pacifismus nereprezentuje významnou změnu v japonské zahraniční politice.*

Summary

This bachelor thesis aims to provide a complex empirical evaluation of recent changes in the Japanese foreign and security policy in terms of the three established criteria. Within the legislative and the institutional criterion, the militaristic criterion and the social criterion have been empirically examined the most important changes in the Abe administration.

Primarily, the National Security Council is considered as a crucial institution which strengthens the power of Prime Minister and provides more institutional power to the Ministry of Defense. The National Security Council creates National Security Strategy which is the first document in Japanese post-war history that defines Japan's strategic and security objectives in the long term. Furthermore, Japan is also allowed to exercise the right to collective self-defense on the grounds of reinterpretation of Article 9 of the Japanese Constitution for the first time. Last but not least, a ban on weapons exports has been lifted which is considered as a major step away from the postwar pacifism.

However, regarding the deployment of soldiers to armed conflict, we must consider the three conditions that the situation must fulfill. The first mission where the new security legislation could be fully implemented, was the mission in South Sudan. However, the result showed us that Japan is not fully prepared to respond adequately in situations of armed conflict despite the legislation. The troops were withdrawn in the first possible dangerous moment. In case of injury to Japanese troops, the price would be too high for Prime Minister Abe. That only proves how important public support is for Abe's administration.

In general, social moods towards Abe's reforms have been on the same level for the last several years. It seems that the most sensitive issue for the Japanese has been the Article 9, the symbol of pacifism since the Second World War. Since Abe's accession to the premiership in 2012, support for the preservation of the Article 9 in its original form has been increasing at the expense of support for reinterpretation. Other variables regarding the interpretation or even revision of the Constitution remain more or less on the same level over the last twenty years. The support of SDF in society is remaining strong but that is also a long trend, thus we cannot say it relates to proactive pacifism.

At the beginning of this bachelor thesis, I was asking whether proactive pacifism in

Japanese foreign policy represents a significant change. Based on the empirical findings, I can state that the research question is better answered by the second hypothesis: *Rooted social and cultural norms limit Japan's ability to militarize and transform its security policies. Japanese pacifism survives and proactive pacifism does not represent a significant change in Japanese foreign policy.*

Použitá literatura

- ADLER, Emanuel, 1997. Seizing the Middle Ground:: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations* [online]. 3(3), 319–363. ISSN 1354-0661. Dostupné z: doi:[10.1177/1354066197003003003](https://doi.org/10.1177/1354066197003003003)
- AKIMOTO, Daisuke, 2017. Japan's international peace operations in South Sudan: Peacekeeping and civilian protection dilemmas. *African Journal on Conflict Resolution*. 17(2), 143-167–167. ISSN 1562-6997.
- AKIMOTO, Daisuke, 2018. *The Abe Doctrine: Japan's Proactive Pacifism and Security Strategy*. B.m.: Springer. ISBN 978-981-10-7659-6.
- CAMPBELL, David, 1998. *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity* [online]. B.m.: University of Minnesota Press. ISBN 978-0-8166-3144-5. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=PYb4nQEACAAJ>
- CAI, Yuan, 2008. The Rise and Decline of Japanese Pacifism. *New Voices* [online]. 2, 179–197. ISSN 2204194X. Dostupné z: doi:[10.21159/nv.02.02](https://doi.org/10.21159/nv.02.02)
- DOBSON, Hugo, 2016. *Is Japan Really Back? The "Abe Doctrine" and Global Governance: Journal of Contemporary Asia: Vol 47, No 2* [online] [vid. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00472336.2016.1257044>
- DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích / Petr Drulák a kol.* 2008. ISBN 9788073673857.
- DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-721-3.
- EASLEY, Eric, 2016. *How proactive? How pacifist? Charting Japan's evolving defence posture* [online]. 11. červenec 2016. Dostupné z: <http://tandfonline.com/doi/full/10.1080/10357718.2016.1181148>
- ELDRIDGE, Robert D. a Paul MIDFORD, ed., 2017. *The Japanese Ground Self-Defense Force: Search for Legitimacy*. 1st ed. 2017 edition. New York, NY: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-137-56531-0.
- GILL, Bates, Kensuke EBATA a Matthew C. STEPHENSON, 1996. Japan's export control initiatives: Meeting new nonproliferation challenges. In: [online]. Dostupné z: doi:[10.1080/10736709608436651](https://doi.org/10.1080/10736709608436651)
- GREEN, Michael J, 2001. *Japan's Reluctant Realism: Foreign Policy Challenges in an Era of Uncertain Power*. US: Palgrave Macmillan US, 2001. ISBN 978-1-4039-6235-5.
- GREEN, Michael J, 2007. The US-Japan Alliance: A Brief Strategic History. 12(3), 6.

GREEN, Michael J, 2018. Japan Aims to 'Lock' the U.S. in Asia With a Sweeping Military Revamp. *World Politics Review* [online]. April 11, 2018. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.worldpoliticsreview.com/trend-lines/24549/japan-aims-to-lock-the-u-s-in-asia-with-a-sweeping-military-revamp>

GREEN, Michael J. a Jeffrey W. HORNUNG, 2018. Is japan's new defense plan ambitious enough?. *War On the Rocks* [online]. December 6, 2018. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2018/12/is-japans-new-defense-plan-ambitious-enough/>

GUSTAFSSON, Karl, Linus HAGSTRÖM a Ulv HANSSEN, 2018. Japan's Pacifism Is Dead. *Survival* [online]. 60(6), 137–158. ISSN 0039-6338, 1468-2699. Dostupné z: doi:[10.1080/00396338.2018.1542803](https://doi.org/10.1080/00396338.2018.1542803)

HAGSTRÖM, Linus a Karl GUSTAFSSON, 2015. Japan and identity change: why it matters in International Relations. *The Pacific Review* [online]. 28(1), 1–22. ISSN 0951-2748, 1470-1332. Dostupné z: doi:[10.1080/09512748.2014.969298](https://doi.org/10.1080/09512748.2014.969298)

HAGSTRÖM, Linus, 2015. The 'abnormal' state: Identity, norm/exception and Japan. *European Journal of International Relations*. 24. Dostupné z: doi:[10.1177/1354066113518356](https://doi.org/10.1177/1354066113518356)

HANSEN, Lene, 1997. A Case for Seduction?: Evaluating the Poststructuralist Conceptualization of Security. *Cooperation and Conflict*, 32(4), 369–397. <https://doi.org/10.1177/0010836797032004002>

HANSEN, Lene, 2016. Discourse analysis, post-structuralism, and foreign policy. In S. Smith, A. Hadfield, & T. Dunne (Eds.), *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases* (3rd revised ed. ed., pp. 95-110). Oxford: Oxford University Press.

HUGHES, Christopher W., 2015. Japan's Foreign and Security Policy Under the 'Abe Doctrine': New Dynamism or New Dead End? Basingstoke: Palgrave MacMillan.

HUGHES, Christopher W., 2017. Japan's Strategic Trajectory and Collective Self-Defense: Essential Continuity or Radical Shift? *The Journal of Japanese Studies* [online]. 43(1), 93–126. ISSN 1549-4721. Dostupné z: doi:[10.1353/jjs.2017.0005](https://doi.org/10.1353/jjs.2017.0005)

IKENBERRY, G. John, 2018. The end of liberal international order? *International Affairs* [online]. 94(1), 7–23. ISSN 0020-5850. Dostupné z: doi:[10.1093/ia/iix241](https://doi.org/10.1093/ia/iix241)

Japan Times, 2017. *Abe says defining SDF in revised Constitution is 'the responsibility of our generation,'* May 9, Dostupné z: https://www.japantimes.co.jp/news/2017/05/09/national/politics-diplomacy/abe-says-defining-sdf-revised-constitution-responsibility-generation/#.XNL_aY4zY2x

Japan Times 2018. *At SDF ceremony, Prime Minister Shinzo Abe renews pledge to revise Japan's pacifist Constitution,* October 15, Dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/10/15/national/politics-diplomacy/ceremony-abe-renews-pledge-revise-constitution/#.XNMAjY4zY2w>

Japan Times, 2019. *Abe doubles down on constitutional reform and pledges defense buildup in speech before National Defense Academy graduates*, March 19, Dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/03/17/national/politics-diplomacy/abe-doubles-constitutional-reform-pledges-defense-buildup-speech-national-defense-academy-graduates/#.XNMAPo4zY2w>

KAARBO, Juliet, 2012. *Coalition Politics and Cabinet Decision Making: A Comparative Analysis of Foreign Policy Choices* [online]. B.m.: University of Michigan Press [vid. 2019-05-08]. ISBN 978-0-472-11824-3. Dostupné z: doi:[10.3998/mpub.4195139](https://doi.org/10.3998/mpub.4195139)

Kantei, 1946. *The Constitution of Japan*, Dostupné z: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html

Kantei, 2001. *The Anti-Terrorism Special Measures Law*, October 2001, Dostupné z: http://japan.kantei.go.jp/policy/2001/anti-terrorism/1029terohougaiyou_e.html
Kantei, 2013. *Contribution in Kind to the United Nations Mission in the Republic of South Sudan (UNMISS) (Statement by the Chief Cabinet Secretary)*, December 24, 2013, Dostupné z: https://japan.kantei.go.jp/96_abe/decisions/2013/1224unmiss_ccs_e.html

Kantei, 2014. *Report of the Advisory Panel on Reconstruction of the Legal Basis for Security*, May 15, 2014, Dostupné z: https://www.kantei.go.jp/jp/singi/anzenhosyou2/dai7/houkoku_en.pdf

KARLAS, Jan, 2004. Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů. In: Mezinárodní vztahy, roč. 39, č. 2. ISSN 0323-1844.

KATZENSTEIN, Peter, OKAWARA, Nobuo, 1993. Japan's National Security: Structures, Norms, and Policies. *International Security*, 17(4), 84-118. doi:10.2307/2539023

KAZENSTEIN, Peter J., 1996. *Cultural norms and national security: Police and military in postwar Japan*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

KEOHANE, R. O., NYE, J. S., 1977. *Power and interdependence: World politics in transition*. Boston: Little, Brown.

KEOHANE, Robert O., c1984. *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 0-691-07676-6.

KOLMAS, Michal, 2018. *National Identity and Japanese Revisionism: Abe Shinzō's Vision of a Beautiful Japan and Its Limits* [online]. 1. vyd. B.m.: Routledge [cit. 2019-05-07]. ISBN 978-0-203-70278-9. Dostupné z: doi:[10.4324/9780203702789](https://doi.org/10.4324/9780203702789)

LIFF, Adam P., 2015. Japan's Defense Policy: Abe the Evolutionary. *The Washington Quarterly* [online]. 38(2), 79–99. ISSN 0163-660X, 1530-9177. Dostupné z: doi:[10.1080/0163660X.2015.1064711](https://doi.org/10.1080/0163660X.2015.1064711)

LIFF, Adam P., 2018. Japan's National Security Council: Policy Coordination and Political Power. *Japanese Studies* [online]. **38**(2), 253–279. ISSN 1037-1397, 1469-9338. Dostupné z: doi:[10.1080/10371397.2018.1503926](https://doi.org/10.1080/10371397.2018.1503926)

LIFF, Adam P., 2018. Japan's Security Policy in the "Abe Era": Radical Transformation or Evolutionary Shift? *Texas National Security Review* [online] [vid. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://tnsr.org/2018/05/japans-security-policy-in-the-abe-era-radical-transformation-or-evolutionary-shift/>

MATHUR, Arpita, 2007. Japan's Self-Defense Forces: Towards a Normal Military. *Strategic Analysis* [online]. **31**(5), 725–755. ISSN 0970-0161. Dostupné z: doi:[10.1080/09700160701662260](https://doi.org/10.1080/09700160701662260)

MC MORROW, Aishling, 2018. Introducing Poststructuralism in International Relations Theory. *E-International Relations* [online]. February 13, 2018 [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.e-ir.info/2018/02/13/introducing-poststructuralism-in-international-relations-theory/>

MCVEIGH, Brian J., 2004. *Nationalisms of Japan: Managing and Mystifying Identity*. B.m.: Rowman & Littlefield. ISBN 978-0-7425-2455-2.

MIDFORD, P., 2002. The Logic of Reassurance and Japan's Grand Strategy. *Security Studies* [online]. **11**(3), 1–43. ISSN 0963-6412. Dostupné z: doi:[10.1080/714005337](https://doi.org/10.1080/714005337)

Ministry of Defense, 2010 – 2018. *Defense Budget*, Dostupné z: https://www.mod.go.jp/e/d_budget/

Ministry of Defense, 2018. *About the National Defense Program Guidelines*, Dostupné z: https://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2018/DOJ2018_2-2-1_web.pdf

Ministry of Defense, 2008. *The Replenishment Support Special Measures Law*. Dostupné z: <https://www.mod.go.jp/e/jdf/no09/policy.html>

Ministry of Defense, 2012. *Outline of "Public Opinion Survey on the Self-Defense Forces (SDF) and Defense Issues,"* March 2012, Dostupné z: https://www.mod.go.jp/e/d_act/others/pdf/public_opinion.pdf

Ministry of Foreign Affairs, 2013. *Japan is Back, Policy Speech by Prime Minister Shinzo Abe at the Center for Strategic and International Studies (CSIS)*, February 22, Dostupné z: https://www.mofa.go.jp/announce/pm/abe/us_20130222en.html

Ministry of Foreign Affairs, 2014. *Development of Seamless Security Legislation to Ensure Japan's Survival and Protect its People*, July 1, Dostupné z: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000084.html

Ministry of Foreign Affairs, 2015. *Japan's Contribution to UN Peacekeeping Operations (PKO)*, May 14, Dostupné z: https://www.mofa.go.jp/fp/ipc/page22e_000683.html

Ministry of Foreign Affairs, 2016. *Japan's Legislation for Peace and Security*, March, Dostupné z: <https://www.mofa.go.jp/files/000143304.pdf>

Ministry of Foreign Affairs, 2016. *The Three Principles on Transfer of Defense Equipment and Technology*, April 6, Dostupné z: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000083.html

MIYASHITA, Akitoshi, SATO, Yojchiro, 2001. *Japanese Foreign Policy in Asia and the Pacific - Domestic Interests, American Pressure, and Regional Integration* | A. Miyashita | Palgrave Macmillan [online] [vid. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.palgrave.com/gp/book/9781349386819>

ONUF, Nicholas Greenwood, 2012. *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. B.m.: Routledge. ISBN 978-0-415-63039-9.

NSC, 2013. *National Security Strategy*, December 17, 2013, Dostupné z: <https://www.cas.go.jp/jp/siryu/131217anzenhoshou/nss-e.pdf>

NYE Joseph, 2018. *The U.S.-Japan Alliance: More Important Than Ever* [online] [vid. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.csis.org/events/us-japan-alliance-more-important-ever>

OROS, Andrew L., 2008. *Normalizing Japan: Politics, Identity and the Evolution of Security Practice*. B.m.: NUS Press. ISBN 978-9971-69-446-3.

OROS, Andrew L., 2015. International and domestic challenges to Japan's postwar security identity: 'norm constructivism' and Japan's new 'proactive pacifism'. *The Pacific Review* [online]. **28**(1), 139–160. ISSN 0951-2748. Dostupné z: doi:[10.1080/09512748.2014.970057](https://doi.org/10.1080/09512748.2014.970057)

OROS, Andrew L., 2017. *Japan's Security Renaissance: New Policies and Politics for the Twenty-First Century*. New York: Columbia University Press. ISBN 978-0-231-17261-5.

OSN, 2015. *Charta Organizace Spojených Národů*. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

ROSS, Marta, 2017. Japan's Security Policy Reform: Institutional Changes Facilitating a Larger Role in Regional Security. (374), 2.

PYLE, Kenneth, 2008. *Japan Rising: The Resurgence of Japanese Power and Purpose*. Reprint edition. New York, NY: PublicAffairs. ISBN 978-1-58648-567-2.

Reuters, 2017. *Japan to withdraw from South Sudan peacekeeping mission*, March 10, Dostupné: <https://www.reuters.com/article/us-japan-southsudan-military-idUSKBN16H11D>

Reuters, 2015. *Huge protest in Tokyo rails against PM Abe's security bills*, August 30, Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-japan-politics-protest/huge-protest-in-tokyo-rails-against-pm-abes-security-bills-idUSKCN0QZ0C320150830>

SCHALLER, Michael, 2019. America's Favorite War Criminal: Kishi Nobusuke and the Transformation of U.S.-Japan Relations. *Japan Policy Research Institute* [online] [vid. 2019-05-08]. Dostupné z: <http://www.jpri.org/publications/workingpapers/wp11.html>

ROSE, Gideon, 1998. Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*. 51(1), 144–172. ISSN 00438871, 10863338.

SAKAKI, Alexandra, 2015. Japan's Security Policy: A Shift in Direction under Abe? *Stiftung Wissenschaft und Politik*. 35. ISSN 1863-1053.

SALTZMAN, Ilai Z., 2015. Growing Pains: Neoclassical Realism and Japan's Security Policy Emancipation. *Contemporary Security Policy* [online]. 36(3), 498–527. ISSN 1352-3260, 1743-8764. Dostupné z: doi:[10.1080/13523260.2015.1091574](https://doi.org/10.1080/13523260.2015.1091574)

SHIGERU, Yoshida, 2007. *Yoshida Shigeru: Last Meiji Man*. Přel. Yoshida KEN'ICHI. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. ISBN 978-0-7425-3933-4.

SMITH, Sheila A., TERAOKA, Ayumi, 2016. Japanese Public Opinion on Constitutional Revision in 2016. *Council on Foreign Relations* [online] [vid. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/blog/japanese-public-opinion-constitutional-revision-2016>

SMITH A. Sheila, 2018. Japan's Active Defenses. *Council on Foreign Relations* [online] [vid. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/blog/japans-active-defenses>

SMITH, Sheila A., 2019. *Japan Rearmed: The Politics of Military Power*. 1 edition. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. ISBN 978-0-674-98764-7.

STEVE, Smith, Hadfield AMELIA a Dunne TIME, 2016. *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases* [online]. 3rd edition. Oxford University Press: Great Calendron Street, Oxford, 2016 [cit. 2019-05-08]. ISBN 978-0-19-107131-7. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=43zADAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA95&dq=Foreign+Policy:+Theories,+Actors,+Cases+hansen&ots=X2cGxxe0z5&sig=JvFLXLpxvMRCWNM1udFqj0QAtYg&redir_esc=y#v=onepage&q=Foreign%20Policy%3A%20Theories%2C%20Actors%2C%20Cases%20hansen&f=false

TAMAKI, Taku, 2015. The persistence of reified Asia as reality in Japanese foreign policy narratives. *The Pacific Review* [online]. 28(1), 23–45. ISSN 0951-2748, 1470-1332. Dostupné z: doi:[10.1080/09512748.2014.970036](https://doi.org/10.1080/09512748.2014.970036)

TAKAYANAGI, Akio, 2014. Japan's Ongoing Revision of the "ODA Charter". 246–251.

The Diplomat, 2015. *The Democratic Party of Japan: The Beginning of the End?* September 17, Dostupné z: <https://thediplomat.com/2015/09/the-democratic-party-of-japan-the-beginning-of-the-end/>

The Diplomat, 2018. *Japan's Defense Policy Decisions in 2018*, January 3, Dostupné z: <https://thediplomat.com/2018/01/japans-defense-policy-decisions-in-2018/>

The Guardian, 2015. *Japanese politicians brawl in parliament over bill to allow troops to fight abroad*, September 17, Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/17/japanese-politicians-brawl-in-parliament-over-bill-to-allow-troops-to-fight-abroad>

The Guardian, 2017. *Japanese defence minister to resign over South Sudan cover-up claims*, July 27, Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/27/tomomi-inada-japanese-defence-minister-resign-south-sudan>

WALTZ, Kenneth N, 1979. *Theory of International Politics*. Copyright © 1979 by Addison-Wesley Publishing Company, Inc. Philippines copyright 1979 by Addison-Wesley Publishing Company, Inc. 129. ISSN J-201-Uo349-3.

WENDT, Alexander, 1999. *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-46557-1.

WRVER, Ole, 1996. European Security Identities. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. **34**(1), 103–132. ISSN 0021-9886, 1468-5965. Dostupné z: doi:[10.1111/j.1468-5965.1996.tb00562.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1996.tb00562.x)

Teze bakalářské práce

Katedra mezinárodních vztahů IPS FSV UK

Zdůvodnění výběru práce

Japonsko patří mezi velké hráče v globální politice. Můžeme tak usuzovat z mnoha faktorů. Nejen, že je to člen několika významných mezinárodních organizací jako je OSN, G8, Asijsko-Pacifické hospodářské společenství, ASEAN + 3, a mnoho dalších, ale také disponuje třetí největší tržní ekonomikou na světě. Patří mezi nejvýznamnější donory finanční pomoci směřující do rozvojových zemí. Úzce spolupracuje se Severoatlantickou aliancí, i přes to, že není jejím stálým členem. Japonsko tedy jistě má své místo v globální politice a je třeba s ním počítat. Je tu však jedna zásadní věc, které Japonsko od všech ostatních významných globálních hráčů odlišuje. Není těžké uhodnout, že se jedná o jeho pacifickou povahu, kterou si tato země drží od konce druhé světové války. S tím souvisí i známý článek 9 japonské ústavy, který vysloveně říká, že „Japonský lid navždy odmítá válku, vyhrožování silou nebo použití síly jako prostředky řešení sporů mezi národy.“ V posledních pár letech se však situace mění. Za vlády premiéra Shinza Abeho dochází k zásadní změně v japonské obranné politice. Dochází k reinterpretaci tohoto článku a Japonsko smí opět nasazovat armádu i bez vlastního bezprostředního ohrožení. Ne všemi je však tato změna přijímaná s nadšením. Především vlastní sousedé jako je např. Čína nebo Severní Korea se k tomuto kroku staví velmi negativně. Negativní ohlasy však rezonují i uvnitř japonské společnosti. Politika tzv. proaktivního pacifismu, jak ji nazývá japonský premiér, je tedy velmi aktuální téma nejen v japonské společnosti, ale i ve světě. Mění se charakter jednoho z globálních hráčů opravdu zásadním způsobem? Nejen na tuto otázku bych se v rámci své bakalářské práce ráda zaměřila. Navíc se domnívám, že je toto téma velmi důležité pro pochopení dalšího směřování Japonska a v českém prostředí zatím ne dostatečně interpretované.

Předpokládaný cíl práce

Cílem této práce je tedy poskytnout hlubší pohled na téma proaktivního pacifismu v japonské zahraniční politice. Práce bude analyzovat události v konkrétním časovém období vlády premiéra Shinza Abeho (2012–2017). Přínos této práce by měl tedy spočívat v nové interpretaci japonské zahraniční politiky díky zodpovězení výzkumných otázek. Mění se

díky politice proaktivního pacifismu směr japonské zahraniční politiky? Opravdu tam je nějaká zásadní změna od dosavadního kurzu? Nebo reinterpretační Ústavy a zapojení armády v zahraničí zase tak nic nového nepřináší? Je zde i možnost, že výsledkem této práce bude zjištění, že k žádné změně nedochází a Japonsko pokračuje takovým směrem, jakým se ubíralo doposud.

Metodologie práce

V rámci teoretického vymezení práce aplikuji již existující teorie MV na tento konkrétní případ. Existující teoretické interpretace japonského pacifismu se dají rozdělit na dva proudy, které budu nazývat strategický a normativní. Strategický proud vychází zejména z realismu a post-strukturalismu (byť jsou tyto dvě teorie ontologicky nesouměřitelné) a argumentují, že se současné Japonsko proměňuje do role aktivního "normálního" státu, a pacifismus jde tedy do pozadí. Normativní teoretici staví zejména na sociálním konstruktivismu a argumentují, že zakořeněné kulturní a sociální normy omezují schopnost Japonska militarizovat a transformovat své bezpečnostní politiky. Proto tvrdí, že japonský pacifismus přežívá. Metodologicky si stanovím kritéria, dle kterých se tyto dva přístupy dají poměřovat v současné japonské zahraniční politice. V empirické části budu potom posuzovat, zda jsou tato kritéria naplňována a jestli tedy můžeme současné japonský "proaktivní pacifismus" posuzovat za pokračování mírové japonské politiky, či radikální změnu do podoby "normálního" státu.

Základní charakteristika tématu

Proaktivní pacifismus je v poslední době v Japonsku velmi frekventované spojení. I přes to, že se nejedná o žádný nový koncept, který by vznikl v přímé souvislosti s japonskou zahraniční politikou, je s ní často spojován, především díky premiérovi Shinze Abemu, který již v roce 2013 krátce po nástupu do úřadu avizoval, že „Japonsko je zpátky.“ Co přesně tím myslel, nejspíš v té době konkrétně nikdo nedokázal určit, ale kroky nové politiky na sebe nenechaly dlouho čekat. Na konci roku 2013 byla přijata vůbec první strategie národní bezpečnosti, kde byla zakotvena myšlenka: „proaktivního přispívání k míru na základě principů mezinárodní spolupráce“ jako součást budoucí japonské diplomacie a národní bezpečnostní politiky. V roce 2014 přišla vláda s reinterpretací Článku 9 a tzv. práva na „kolektivní sebeobranu.“ V září v roce 2015 bylo schváleno parlamentem že, Japonsko opět může nasazovat armádu i za hranicemi svého území, aniž

by samotné Japonsko bylo napadeno. Tyto zákony vešly v platnost v březnu v roce 2016. Mluví se tedy o výrazné změně v japonské zahraniční politice. Je tomu však skutečně tak? Není přece novinkou, že se Japonsko velice aktivně angažuje v mezinárodním systému a přispívá k udržení míru i stability, v některých případech dokonce i nasazením vojenských jednotek, aniž by tyto zákony ještě vešly v platnost. Jsme tedy svědky nové éry Japonska nebo je to pouze logický vývoj událostí, ke kterým Japonsko už stejně dávno směřovalo?

Předpokládaná struktura práce

Na začátku práce bude v rámci úvodu představeno téma práce včetně jeho relevance, přínosu a aktuálnosti. Dále bych se ráda věnovala teoretickému vymezení daného konceptu, společně s dalšími koncepty, vycházejících z vybraných teorií mezinárodních vztahů. Po teoretické části bych přešla k té praktické analytické, kde se práce bude zabývat konkrétním časovým obdobím, na němž se budou zkoumat kritéria stanovené v první části. Na závěr se pokusím všechny poznatky shrnout a pokusím se odpovědět, zda se japonská zahraniční opravdu mění v rámci proaktivního pacifismu, či zda k výraznější změně nedochází.

Základní literatura

ARASE, D. Japan, the Active State?: Security Policy after 9/11. Asian Survey. 4, 560, 2007. ISSN: 00044687.

COONEY, KJ. Japan's foreign policy maturation : a quest of normalcy. New York : Routledge, 2002, 2002. (East Asia, history, politics, sociology, culture). ISBN: 0-415-93516-4.

Diplomatic Bluebook 2016. MZV Japonska, 2016.

DRULÁK, P. Jak zkoumat politiku : kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha : Portál, 2008, 2008. ISBN: 978-80-7367-385-7.

EASLEY, L; Tetsuo, K; Aki, M. Electing a New Japanese Security Policy? Examining Foreign Policy Visions within the Democratic Party of Japan. Asia Policy. 9, 45-66, Jan. 2010. ISSN: 15590968.

SAMUELS, RJ. Securing Japan : Tokyo's grand strategy and the future of East Asia. Ithaca : Cornell University Press, c2007, 2007. (Cornell studies in security affairs). ISBN: 978-0-8014-4612-2.

Politics of modern Japan : critical issues in modern politics. London : Routledge, 2008, 2008. ISBN: 978-0-415-43955-8.

Japan's proactive contribution to peace: What it means in development | Brookings Institution. Brookings - Quality. Independence. Impact. | Brookings Institution [online]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/events/japans-proactive-contribution-to-peace-what-it-means-in-development/>